

**TAKAISIN EUROOPPAAN — UNKARIN ASEMOINTIA
PARLAMENTTI- JA JUHLAPUHEISSA VUOSINA 1998-2003**

Heini Vauhkonen
Maisterintutkielma
Politiikan tutkimus
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Heini Vauhkonen	
Työn nimi Takaisin Eurooppaan – Unkarin asemointia parlamentti- ja juhlapuheissa vuosina 1998 – 2003	
Oppiaine Politiikan tutkimus	Työn tyyppi Maisterintutkielma
Aika Kevät 2021	Sivumäärä 65
Ohjaaja Pekka Korhonen	
Tiivistelmä Vuonna 2004 tapahtunut Euroopan unionin viides laajentuminen oli poikkeuksellinen, sillä ensimmäistä kertaa sen historiassa jäsenyysneuvotteluja oli käyty sosialistisesta järjestelmästä irtautuvien valtioiden kanssa. Jäsenkandidaatit mukauttivat järjestelmiään jäsenyysehtojen vaatimuksiin ja vakuuttivat länsimaisuuttaan EU:lle. Tutkimus selvittää sitä, kuinka Unkari rakensi geopoliittista asemaansa vuosittain vaihteessa sekä sitä, minkälaisilla argumenteilla Naton ja Euroopan unionin jäseneksi pyrkinyt Unkari vakuutti länsimaisuudestaan poliittisissa puheissa. Tutkimuksen aineisto koostuu yhteensä yhdeksästä Unkarin presidentin tai pääministerin esittämästä puheesta vuosina 1998–2003. Tutkimusaineisto jakautuu Unkarin parlamentissa pidettyihin parlamenttipuheisiin sekä kansainvälisillä puheareenoilla tai Unkarissa esitettyihin juhlapuheisiin. Tutkimusaineistoa tarkastellaan geopolitiikan ja retoriikan näkökulmista. Tutkimuksen tulkintavälineistö on koottu klassisen ja kriittisen geopolitiikan teorioista, klassisen retoriikan teorioista sekä retorisen selviön (rhetorical commonplace) käsitteestä. Tutkimuksen perusteella Unkari vakuuttaa kuulumistaan poliittiseen Eurooppaan länsimaisuuden selviöön sisältyvien käsitysten avulla. Demokratia, markkinatalous, kristillinen perintö, Unkarin kuningaskunnan historia ja unkarilaisen kansakunnan kuuluminen Karpaattien altaan alueelle toistuivat puheissa, joilla itäisen Keski-Euroopan Unkari siirtyi kohti länttä. Historian varaan maineresurssejaan rakentanut Unkari osallistui aktiivisesti Keski-Euroopan käsitteen diskursiiviseen muotoiluun ja kasvatti valtakautaan muun muassa operoimalla Visegrád-ryhmässä ja parantamalla suhteitaan Yhdysvaltain kanssa. Jäsenyys Natossa avasi Unkarille oven läntiseen maailmaan, ja Euroopan unionin täysjäsenyys lopulta vahvisti Unkarin aseman eurooppalaisena valtiona. Tutkimuksen ajanjaksolla Unkari osoitti halua lisätä toimijuuttaan kansainvälisesti ja pyrki määrätietoisesti kasvattamaan geopoliittista painoarvoaan.	
Asiasanat asemointi, geopolitiikka, länsi, retorinen selviö, Unkari	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muuta tietoa	

KUVIOT

KUVIO 1	Retorisen selviön rajojen vakauttaminen.	16

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymys.....	1
1.2	Työn rakenne.....	6
1.3	Aikaisempi tutkimus	7
1.4	Tutkimusaineisto.....	9
2	TUTKIMUKSEN TULKINNAN KÄSITTEISTÖ	12
2.1	Geopoliittisen tulkinnan käsitteistö.....	12
2.2	Retorisen tulkinnan käsitteistö	13
2.2.1	Retorinen selviö	14
2.2.2	Länsimaisuus retorisena selviönä	16
3	ANKKUROITUMINEN LÄNTEEN	20
4	LÄNSIMAISTEN JUURIEN TODISTELU	34
4.1	Demokratian ja alueellisen yhteistyön eetos	34
4.2	Syvät eurooppalaiset juuret	42
4.3	Unkarilainen kansakunta	45
5	UNKARIN ASEMOITUMINEN GEOPOLIITTISELLE KARTALLE	49
5.1	Länsimainen valtio.....	50
5.2	Keskieurooppalainen toimija	53
	LÄHTEET.....	57

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymys

”Takaisin Eurooppaan” -lausahdus on kuulunut usein kylmän sodan aikaisessa ja sen jälkeisessä Itä-Eurooppaa koskevassa diskurssissa osoittamaan tahtoa muuttaa olemassa olevaa mielikuvaa poliittisessa puheessa tuotetun Euroopan rajoista. Vaikka lausahdusta on kuultu erityisesti Tšekkoslovakian presidentin Václav Havelin puheissa, on sen avulla suostuttelu ja vakuuttelu yleisöä toistuvasti myös unkarilaisessa politiikkapuheessa maantieteellisesti ymmärretyn Euroopan sisäisten jakolinjojen uudelleen määrittelemiseksi. Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin puheaineistojen perusteella Unkarin asemoinnissa tapahtuneita muutoksia vuosituhaten vaihteen tietämällä, jolloin Euroopan unioni (EU) ja Pohjois-Atlantin liitto (Nato) siirsivät alueidensa keskipistettä idemmäksi.

Maantieteellisesti Karpaattien altaaseen sijoittuva Unkari on kiinnostava politiikan tutkimuksen kohteena. Historiankirjoituksessa tähän sijaintiin liittyy olennaisesti liike, milloin idän suunnasta esimerkiksi hunnien ja ottomaanien valloitusretkinä, milloin lännestä vaikkapa katolisen kirkon tai saksalaisten toimesta. Geopoliittisella kartalla Unkariksi kutsuttu alue on toisinaan ajateltu länteen kuuluvana, toisinaan sitä on rakennettu puheissa enemmän itää kuvaavilla adjektiiveilla. Poliittisessa puheessa Unkari on 1900-luvun tapahtumien kautta tarkasteltuna kuulunut Itävalta-Unkarin kaksoismonarkian osana Keski-Eurooppaan, kylmän sodan aikana Itä-Eurooppaan, ja Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen se asemoitui itäiseen Keski-Eurooppaan tai keskiseen Itä-Eurooppaan (Zenderowski & Janak 2018; Korhonen 2010; Kuus 2004). Sadan vuoden aikajänteellä liikettä on tapahtunut niin itään kuin länteen, minkä

perusteella voi olettaa, että politiikan tutkimuksen kohteena Unkari tarjoaa tulevaisuudessakin uutta tutkittavaa.

Unkarin valtion virallinen nimi oli jäsenyysneuvottelujen aikana Unkarin tasavalta, *Magyar Köztársaság*, joka sanojen alkuperäisessä merkityksessä kääntyy suomeksi unkarilaisena (*magyar*) yleisen edun mukaisen yhteisön (*köz*) kumppanuutena (*társaság*). Vuoden 2012 perustuslakiuudistuksen myötä nimestä poistettiin valtiomuodon määre, jolloin Unkari (*Magyarország*) nimensä mukaan muuttui unkarilaiseksi maaksi (*magyar ország*). Käytän tässä maisterintutkielmassa kuitenkin sanaa Unkari Unkarin tasavallan merkityksessä sanan paremman teknisen käytettävyyden vuoksi. Vastaavasti toimin myös muiden valtioiden nimien kohdalla.

Kiinnostukseni Unkaria kohtaan lisääntyi, kun kohdalleni osui mahdollisuus tutustua maahan useissa eripituisissa jaksoissa vuosien 2014–2018 aikana. Tuolloin syntyneeseen mielikuvaan Unkarista liittyy vahvasti politikointi. Muodostuneeseen mielikuvaani on osaksi syynä vahvasti katukuvassa näkyneet paikallis- ja parlamenttivaalit sekä vuonna 2015 alkanut pakolaiskriisi, ja osaksi se poliittinen historia, jota voi nähdä ja kokea rakennusten, patsaiden, muistomerkkien ja jopa katujen nimeämisen kautta. Verrattuna suomalaiseen varsin maltilliseen tapaan tehdä politiikkaa, Unkari vaikuttaakin lähes umpipoliittiselta paikalta, minkä vuoksi se on politiikan tutkimusaiheena erityisen kiehtova.

Maisterintutkielmani rajoittuu vuosien 1998–2003 välille. Tämän rajauksen sisään mahtuvat ne vuodet, joina Unkarin ja EU:n välillä käytiin neuvotteluja Unkarin täysjäsenyydestä unionissa. Koska neuvottelut päättyivät Unkarin täysjäsenyyteen, oletan, että näiden viiden vuoden aikana pidetyissä puheissa toistuivat ne argumentit, joilla Unkari vakuutti kuuluvansa länsimaiseen yhteisöön. Unkari, Tšekkoslovakia ja Puola olivat solmineet Euroopan yhteisön (EY) kanssa assosiaatiosopimuksen vuonna 1990. Tutkimukseni aikarajaus alkaa vuodesta 1998, jolloin varsinaiset jäsenyysneuvottelut käynnistettiin ja päättyy vuoteen 2003, jolloin liittymissopimus ratifioitiin Unkarissa kansanäänestyksellä ja jäsenyyssojimus allekirjoitettiin Ateenassa. Toukokuun alussa vuonna 2004 Unkari ja yhdeksän muuta uutta jäsenmaata – Kypros, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Slovakia, Slovenia, Tšekki, ja Viro – liittyivät Euroopan unionin jäseniksi EU:n historian viidennellä ja samalla suurimmalla laajenemiskierroksella.

European unionin jäsenyyden ehtona hakijamaan tuli noudattaa Rooman sopimuksessa määriteltyjä yhteisiä eurooppalaisia arvoja vapaudesta, demokratiasta, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisesta sekä oikeusvaltiosta. Nämä arvot toistettiin vuoden 1997 Amsterdamin sopimuksen tekstissä. Kööpenhaminan kriteereiksi kutsuttu vuonna 1993 sovittu jäsenyyssehtojen paketti vaati hakijamaita täyttämään mainittujen arvojen toteuttamiseen tarvittavia hallinto-, talous- ja pankkisektorin rakenteita, joiden suhteen itäeurooppalaiset hakijamaat muodostivat keskenään samankaltaisen ryhmän. Maat olivat kaikki taloudellisesti heikosti kehittyneitä, poliittisesti hauraita sekä harjaantumattomia toimimaan unionin toimintalinjojen ja menettelytapojen mukaisesti. (Dinan 2014, 252, 258; Ruonala & Pietilä 2015, 120.)

Naton neljännen laajenemiskierroksen juhlallisuuksia vietettiin vuoden 1999 maaliskuussa Puolan, Tšekin ja Unkarin liittymisen kunniaksi. Nämä kolme maata olivat ensimmäiset Neuvostoliiton etupiiriin kuuluneet liittouman jäsenet. Kolmikon etuna oli muita itäeurooppalaisia maita suotuisampi talouden rakenteiden kehitys sekä lännestä katsottuna maantieteellisen sijainnin houkuttelevuus (Dinan 2014, 257). Myös Euroopan yhteisö oli arvioinut pian kylmän sodan päättymisen jälkeen, että kyseiset maat kykenisivät todennäköisimmin tavoittamaan yhteisöön liittymisen ehdot verrattuna muihin itäblokin maihin. Natolle Puola oli maana kiinnostavin strategisessa mielessä – etenkin saksalaisesta näkökulmasta katsottuna Puola tarjosi kaivattua syvyyttä Saksan itäiseen turvallisuusulottuvuuteen – mutta Tšekillä ja Unkarilla ei ollut samanlaista painoarvoa näissä neuvotteluissa (Micha 2009, 366).

Myös käsitys Euroopasta koki muutoksen kylmän sodan päättymisen seurauksena. Poliittisessa kontekstissa ymmärretty Eurooppa erotettiin länttä ja läntisyyttä korostavilla etuliitteillä maantieteellisesti määritellystä laajemmasta Euroopasta. Länsi-Eurooppa merkitsi ”todellista” Eurooppaa, Euroopan ydintä. Euroopan identiteettiä oli rakennettu kaiken sen vastakohtaksi, jota idän ajateltiin edustavan. Länsimaisuuden retorinen selviö (Jackson 2006,111) kantaa edelläkävijän, kehittyneisyyden ja nykyaikaisuuden mielleyhtymiä (Agnew 2003, 11). Länsimaisuuden selviöön on yhdistetty historian kuluessa muun muassa rodullisia, uskonnollisia ja poliittisia määreitä, joista toiset ovat tiukemmin kiinnittyneitä, ja toiset on myöhemmin tuotetussa diskurssissa syrjäytetty. Vaikka itäistä uhkaa symboloinut Neuvostoliitto katosi, verrattiin länsimaisuutta puheissa edelleen kommunismiin,

pysähtyneisyyteen ja matalan elintason mielikuviin. Idän ja lännen jakolinjan poistuminen rautaesiripun myötä haastoi EU:n/EY:n edustaman läntisen Euroopan määrittelemään eurooppalaisuuden tavalla, joka takaisi alueen turvallisuuden ja vakauden. Tässä määrittelyssä oleelliseksi muodostui EU:n jäsenyysehdoissaan edellyttämä länsimainen arvoperusta.

Myös käsitys valtiosta tietyn rajatun alueen ja siinä yhtenäisenä elävän kansan kombinaationa kohtasi eurooppalaisuuden määrittelyn ohessa uudelleentulkinnan väistämättömyyden. Erilaiset, usein etniset, ryhmät alkoivat vaatia hyväksyntää identiteetilleen, mikä paljasti harhan aiemmassa uskomuksessa yhdestä kansasta yhdessä valtiossa. (Harle & Moisio 2000, 11.) Siinä missä Suomessa havahduttiin saamelaiden olemassaoloon ja pyrittiin poistamaan eriarvoistavia rakenteita, Unkarissa aiempi erilaisuuden poissulkeva tulkinta Karpaattien altaassa asuvasta unkarilaisesta kansasta piti pintansa eikä alueen suurimman vähemmistön, romanien, kansalaisalajoikeuksien tunnustamista tapahtunut ilman Euroopan unionin painostusta jäsenyysneuvottelujen yhteydessä. Unkarissa kansallisidentiteettiä muodostettiin torjumaan kommunismiin liitettyjä mielikuvia, mikä tapahtui hakemalla legitimitettä tuhannen vuoden takaisista myyttisistä tarinoista, jotka vakuuttivat unkarilaisten historiallisesta kuulumisesta Karpaattien altaan alueelle ja läntiseen kristikuntaan.

Tärkeää unkarilaisen narratiivin rakentamiselle ovat historialliset kertomukset niin unkarilaisten saapumisesta Karpaattien alueelle, Unkarin valtion perustamisesta Pyhän Tapanin (*Szent István*) ja katolilaisen kirkon välisellä sopimuksella kuin tämän jälkeen Unkaria hallinneet kuninkaat. Itävalta–Unkarin kaksoismonarkian muodostaminen kertoi Unkarin asemasta osana imperiumia, joka toisen maailmansodan jälkeen vaihtui Trianonin rauhansopimuksen aiheuttamaan traumaan: unkarilainen kansa erotettiin toisistaan ja valtion alue pirstottiin. Narratiivin tuoreimmat muistot kertovat Neuvostoliiton määräämän kommunistisen järjestyksen pakottavuudesta ja vuoden 1956 kansannoususta, joka jäi lyhyeksi yritykseksi demokratisoida hallinto.

Unkarissa tarve kansallisen identiteetin luomiselle oli ilmeinen Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen. Kansallisen identiteetin, samoin kuin muunlaisten identiteettien rakentamisessa on olennaista verrata, erottausta ja tuottaa diskursiivisen vastakkainasettelun kautta joitain, johon voidaan samastua. Ero tehtiin suhteessa itään ja kommunismin aikaan rakentamalla unkarilaista kansakuntaa, joka kykenisi torjumaan vastaavanlaisen uhkan tulevaisuudessa.

Erilaiset historialliset symbolit olivat ja ovat edelleen tärkeitä kansallisen identiteetin rakentamiselle Unkarissa. Esimerkkinä niistä näkyvät muun muassa liput, vaakunat ja karttakuvat, jotka muistuttavat ajasta, jolloin laajaa Karpaattien altaan aluetta hallinnoitiin unkarilaisten toimesta. Unkarissa kansallisen identiteetin rakennusprojektista muodostettiin oma politiikkalajinsa, kansakuntapolitiikka (*nemzetpolitika*), jonka alla tehty lainsäädäntö määritteli inklusiivisesti etnisen unkarilaisuuden ja haastoi valtion alueen ja rajan määrittelyä erityisesti Slovakian, Romanian ja Serbian vastaisilla rajoilla. Tällaista alueen, rajan ja identiteetin ymmärtämistä politiikan aspektina kutsutaan geon politiikaksi, geopolitiikan politisoinniksi, jossa on kyse poliittisen toiminnan tulkitsemisesta ensisijaisesti tekstuaalisena ja diskursiivisena toimintana, mikä sisältää myös merkkien ja symbolien käytön kielen ilmaisuna (Harle & Moisio 2000, 45–47).

Tässä maisterintutkielmassa selvitän Unkarin geopolitiittista omakuvaa vuosituhaten vaihteessa ajanjaksona, jolloin EU ja Unkari kävivät jäsenneuvotteluja Unkarin täysjäsenyydestä unionissa. Lähtökohtaisesti EU:n laajenemiselle kohti itää ei ollut merkittäviä esteitä 2000-luvun alussa, joten voitaneen sanoa, että Euroopan unionissa suhtauduttiin uusiin jäseniin hyvin avoimin mielin. Edellisen perusteella voisi olettaa, että jäsenyysneuvotteluja käyneiden maiden jäsenyys olisi ollut itsestäänselvyys. Periaatteellisesta vetovoimasta huolimatta oli suhtautuminen kommunistisesta perinteestä irtautuviin hakijamaihin EU:ssa osin epäilevää; unionissa luotiin uutta lainsäädäntöä laajenemisen mahdollisten negatiivisten seurausten minimoimiseksi, jäsenkandidaattien edistymistä arvioitiin ja jäsenyyden ehdoista neuvoteltiin yksityiskohtaisesti vuosien ajan.

Euroopan unionin viides laajentumiskierros toteutui poliittisessa puheessa tuotettujen muuttuneiden käsitysten seurauksena. Euroopan kahtiajaon synnyttämä Itä-Eurooppa siihen liitettyine toiseuden merkityksineen pyrittiin hälventämään, mikä avasi poliittista tilaa tämän harmaaksi muuttuneen alueen nimeämiseksi sekä uusien käsitysten liittämiseksi siihen. Tapahtuman ensikertaisuuden vuoksi on kiinnostavaa selvittää sitä, kuinka tätä geopolitiittista asemointia muuttavaa käsitteiden määrittelyä tehtiin Unkarin toimesta. Tutkimalla valittua parlamentti- ja juhlapuheaineistoa vuosilta 1998–2003, etsin vastauksia Unkarin geopolitiittista asemaa koskeviin tutkimuskysymyksiin. Käsitteiden muuttaminen ja uusien merkitysten tuominen keskusteluun on poliittinen teko (Palonen K. 2014, 239), joita operoidaan muun muassa parlamentaarisisissa debateissa, poliittisissa puheissa ja neuvotteluissa, ja sen vuoksi

puheista koostuva tutkimusaineisto sopii seuraavien tutkimuskysymysten selvittämiseen: *millä argumenteilla puheissa vedottiin Unkarin kuuluvan läntisten yhteisöjen jäseneksi ja miten Unkari oli geopoliittisesti asemoitunut tällä ajanjaksolla?*

Tämä tutkimus perustuu induktiiviseen päättelyyn, eli luen tutkimusaineistoani ja tulkitseen argumentteja parhaan ymmärryksen mukaan, teoriaa ja aikaisempaa tutkimusta hyväkseni käyttäen. Rajallinen tutkimusaineisto, josta kerron tarkemmin alaluvussa 1.4, ja siitä tekemäni havainnot ja johtopäätökset perustuvat siis todennäköisyyksiin ehdottomuuden sijasta. On hyvin otaksuttavaa, että laajemman tutkimusaineiston käyttäminen parantaisi johtopäätösten varmuutta, mutta absoluuttiseen totuuteen induktiivisella päättelyllä on vaikea päästä. Tutkimus seuraa politiikan tutkimuksen retorisen tutkimusperinteen linjaa. Pyrin lähestymään tutkimusaineiston kielellisesti tuotettuja merkityksiä kriittisesti ja ymmärtämään diskursiivisuuteen sisältyvää valtaa ja sen käyttöä.

1.2 Työn rakenne

Maisterintutkielmani koostuu viidestä luvusta. Tämän johdantoluvun seuraavassa alaluvussa esittelen aikaisempaa aiheeseen liittyvää tutkimusta ja sen jälkeen omassa alaluvussaan tutkimuksessa käytetyn aineiston. Toisessa luvussa esittelen aineiston tulkintavälineistöä, joka koostuu geopolitiikan ja klassisen retoriikan teoriasta sekä retorisen selviön käsitteestä. Seuraavat kaksi lukua keskittyvät aineiston analyysiin: luvussa kolme käsittelen Nato-jäsenyyteen liittyvää aineistoa, joka koostuu vuosien 1998–1999 puheista sekä yhdestä myöhemmin pidetystä parlamenttipuheesta, ja luvussa neljä jatkan analyysia vuodesta 2000 eteenpäin, jolloin Unkarin tavoitteena oli Euroopan unionin vakuuttaminen jäsenyysskelppoisuudesta. Keskityn näissä luvuissa jäsentämään niitä argumentteja, joilla Unkaria puhuttiin kohti läntisiä yhteisöjä sekä analysoimaan Unkarin geopoliittista asemaa. Pro gradu -tutkielman päättävässä luvussa viisi teen edeltävien analyysilukujen perusteella johtopäätökset ja vastaan tutkimuskysymyksiin Unkarin geopoliittisesta asemasta sekä sen saavuttamisessa käytetystä vakuuttelusta.

1.3 Aikaisempi tutkimus

Kuten edellä on mainittu, tässä tutkimuksessa mielenkiinnon kohteena ovat Unkari, geopolitiikka sekä politikointiin liittyvä retoristen valintojen tekeminen ja vallan käyttäminen. Unkari – kuten muutkin entisen Itä-Euroopan sosialistiset maat – on kiinnostanut tutkimuskohteena erityisesti kylmän sodan päättymisen jälkeen. Unkarin- ja englanninkielistä tutkimusta on julkaistu laajasti niin Unkarin poliittisen kuin talousjärjestelmän muutosprosessista ja sen eurooppalaistamisesta. Attila Ágh on tutkinut muun muassa Unkarin poliittista järjestelmää ja arvioinut sitä suhteessa Euroopan unionin vaatimuksiin ennen ja jälkeen Unkarin EU-jäsenyyden. Kattavasti unkarilaista eurooppalaistamisprosessia käsittelee *Anticipatory and Adaptive Europeanization in Hungary* (Ágh 2003), joka on osa Euroopan unionin laajenemista tukevaa julkaisusarjaa. Eamonn Butler (2007) on tutkinut Unkarin toimintaa Euroopan unionin jäsenenä ja alueellisena toimijana taloustieteen näkökulmasta (kts. myös Törö, Butler & Grüber 2014). Unkarilaista kansakuntaidentiteettiä käsittelevää tutkimusta ovat julkaisseet muun muassa Agnes Batory (2010) ja Erika Harris (2007). Näissä tutkimuksissa arvioidaan etnisen unkarilaisuuden määrittelyä ja sen merkitystä väylänä vaikuttaa naapurivaltioiden asioihin.

Unkarilaista kansakuntapolitiikkaa, Unkarin demokratian tilaa ja historiapolitiikkaa on tutkinut sekä suomeksikin julkaissut Heino Nyysönen. Hyvän yleiskatsauksen Unkariin antaa teos *Tasavallan loppu? Unkarin demokratian romahdus* (Nyysönen 2017) ja tarkemmin historiapolitiikkaan keskittyvä väitöskirjajulkaisu *The presence of the past in politics: '1956' after 1956 in Hungary*, joka selvittää vuoden 1956 kansannousun käyttöä unkarilaisessa politiikassa (Nyysönen 1999). Niin ikään unkarilaista historiapolitiikkaa on tutkinut Emilia Palonen, joka on julkaissut muun muassa Unkarin demokratiakehitystä ja nykytilaa analysoivaa populismitutkimusta (Palonen E. 2018).

Yleisemmällä tasolla idän ja lännen rajapinnan määrittelyn problematiikkaan ovat tunnetusti perehtyneet Samuel Huntington (2003) teoksessa *The Clash of Civilizations* ja Edward Said (2011) teoksessa *Orientalism*, joiden suomenkielisiä käännöksiä olen käyttänyt tässä pro gradu -tutkielmassa. Huntington (1991) on ottanut osaa kylmän sodan jälkeiseen itäisen Euroopan demokratisointikeskusteluun teoksessa *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*, joka käsittelee demokratisointia maailmanlaajuisen ilmiönä.

Seikkaperäisemmin Eurooppaan sijoittuvaa idän ja lännen erottelua ja nimeämisen politiikkaa tarkastelee vuonna 2010 julkaistu, Katalin Miklóssyn ja Pekka Korhosen toimittama *The East and the Idea of Europe*. Julkaisun artikkelit painottavat rajan, alueen, nimeämisen ja identiteetin yhteyttä geopoliittisen käsityksen perustana. Miklóssy on julkaissut myös laajalti Unkaria käsittelevää tutkimusta, joissa muun muassa arvioidaan järjestelmävaihdoksen aikaista politiikkaa (Miklóssy 2003) ja kylmän sodan jälkeistä identiteetin rakentamista (Miklóssy 2008).

Patrick Jackson (2006) on käsitteellistänyt teoksessaan *Civilizing the enemy: German reconstruction and the invention of the West* sen, miten diskursseja on mahdollista muuttaa niin, että aiemmin perivihollisena ymmärretty osapuoli on hyväksyttävissä ystävänä. Hän käyttää esimerkkinä toisen maailmansodan jälkeistä Länsi-Saksan ymmärtämistä ja hyväksymistä tasavertaiseksi läntisen Euroopan jäseneksi ja Naton liittolaiseksi, mille keskeistä olivat Yhdysvaltojen näkemät hyödyt. Yhdysvaltain dominanssia läntisenä toimijana on tutkinut Aapo Jumppanen (2009), joka väitöskirjassaan analysoi kylmän sodan jälkeistä Yhdysvaltojen hallinnon argumentointia, jonka tarkoituksena oli perustella oman läsnäolonsa välttämättömyys Euroopassa Neuvostoliiton katoamisen jälkeen.

Geopoliittisen uhkakuvan ja kansallisen identiteetin välistä yhteyttä ja sen vaikutusta valtion geopoliittiselle asemoinnille ovat tutkineet Vilho Harle ja Sami Moisio (2000) teoksessa *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka*, jossa tutkijat perehtyvät kriittisen geopolitiikan näkökulmasta Suomessa esitettyyn poliittiseen puheeseen ja sen myötä rakennettuun suomalaiseen identiteettiin. Moisio (2002) on tutkinut myös Keski-Euroopan käsitteen ilmestymistä poliittiseen keskusteluun Euroopan unionin laajentumisen yhteydessä.

Ossi Arvela (2005) on maisterintutkielmassaan tarkastellut Euroopan unioniin siirtyvän Tšekin asemointia sanomalehtiartikkeliaineistoon perustuen, erityisesti Keski-Euroopan historiallisen käsitteen vaikutusta tässä prosessissa. Päivi Lepistön (2008) maisterintutkielmassa on puolestaan puheaineistoihin perehtymällä käsitelty Turkin EU-jäsenyyssprosessia. Analysoimalla Turkin presidentin ja ulkoministerin argumentointia EU:n jäsenyyden puolesta Lepistö osoittaa ymmärryksen eurooppalaisuudesta olevan kuviteltu, rajallinen ja sidoksissa historialliseen kehitykseen sekä kuviteltuun tulevaisuuteen.

1.4 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineiston etsimisen lähtökohtana oli löytää puheita, jotka kertoisivat yhtäältä Unkarin maantieteellis-poliittisesta asemasta unkarilaiselle yleisölle kohdistettuna viestinä, toisaalta koko maailmalle näkyvänä unkarilaisena puheena. Tutkimusaineisto koostuu vuosina 1998–2003 virassa olleiden pääministerien ja presidentin pitämistä ja internetistä löytyneistä puheista, joita on esitetty Unkarin parlamentissa, kulttuuritalo Vigadóssa tai kansainvälisissä puhepaikoissa, joko unkarin tai englannin kielellä. Aineisto on etsitty verkkohakuna käyttäen hakusanoina henkilön nimeä sekä sanaa ”speech*” tai ”beszéde”. Parlamenttipuheet on haettu suoraan Unkarin parlamentin pöytäkirjatietokannasta istuntokauden alkuajankohdan perusteella.

Vuosituhanen vaihteen jälkeen verkkosivuissa ja niiden ylläpitäjissä on tapahtunut muutoksia, joten tutkimuksen kannalta joitain relevantteja aineistoja ei ollut enää mahdollista löytää internetistä. Yritin löytää aineistoa myös käymällä Budapestissä, mutta tämä ei tuottanut toivottua tulosta enkä löytänyt sieltä tutkimukseen sopivaa aineistoa. Vaikka käyttämäni aineisto on hyvin rajallinen, on sen perusteella kuitenkin mahdollista vastata johdantoluvussa esittämiini tutkimuskysymyksiin. Maisterintutkielmatyöni alkuvaiheessa puhkesi myös covid-19-pandemia, joka vaikutti muun muassa tutkimuskirjallisuuden saatavuuteen.

Tutkimusaineisto koostuu puheista, jotka on esitetty presidentin ja pääministerin asemassa. Puheiden pitäjinä edellä mainitut valtion keulakuvat ovat merkityksellisiä vallankäyttöasemansa ja heille mediassa annetun näkyvyyden vuoksi. Valitussa tutkimusaineistossa puheiden pitäjinä esiintyvät Unkarin presidentti Ferenc Mádl (virkakausi 2000–2005), pääministerit Gyula Horn (1994–1998), Viktor Orbán (1998–2002) ja Péter Medgyessy (2002–2004). Aikarajauksen sisään mahtuvan, presidenttinä vuoteen 2000 saakka olleen Árpád Gönczin puheita en kuitenkaan onnistunut tähän aineistoon löytämään. Tutkimuksen aikarajaus viiden vuoden ajalle vuosituhanen vaihteessa painottaa pääministeri Orbánin puheiden merkitystä aineistossa. Orbánin ensimmäinen pääministerikausi osuu kokonaisuudessaan tälle ajanjaksolle, kun Hornin virkakausi päättyi heinäkuun alussa 1998 ja Medgyessy aloitti virassaan toukokuun lopulla 2002.

Tutkimusaineisto koostuu yhdeksästä julkisesta puheesta, joista osa on kansallisia, unkarinkielisiä ja pääasiassa parlamentissa pidettyjä puheita ja osa kansainvälisissä yhteyksissä, pääasiassa englanniksi esitettyjä puheita. Aineiston puheista kaksi on presidentin esittämiä ja loput seitsemän eri pääministerien lausumia. Unkarissa hallituksella ja pääministerillä on suhteellisen suuri päätösvalta, sillä kommunismin jälkeen tapahtuneessa poliittisen järjestelmän muutosprosessissa presidentin valtaoikeuksia karsittiin ja pääministerien valtaa vastaavasti lisättiin (Miklóssy 2003, 55). Vaikka presidentin rooli on lähinnä edustuksellinen, hänellä on arvovaltansa kautta mahdollisuus vaikuttaa politiikkaan, ja joillakin kansainvälisillä areenoilla presidenttiydellä on erityistä merkitystä. Kumpikin presidentti Mádlin puheista on suunnattu kansainväliselle yleisölle. Näistä varhaisempi on pidetty Yhdistyneiden kansakuntien (YK) Millennium-juhlaistunnossa ja myöhempi Euroopan parlamentissa.

Pääosin kotimaiselle yleisölle suunnatut pääministerien puheet jakautuvat parlamenttipuheiden ja muiden julkisten puheiden kesken. Kultakin pääministeriltä aineistossa on yksi parlamenttipuhe. Näistä Hornin ja Medgyessyn puheet ovat parlamentissa pidettyjä linjapuheita ja Orbánin puhe on avauspuheenvuoro Euroopan unionin jäsenyysneuvotteluista käytävään keskusteluun. Orbán puhui myös parlamentin ulkopuolella, pitäen erityisiä maan tilaa käsitteleviä puheita ennen parlamentin kevätkauden avausta. Aineistosta löytyy kaksi tällaista medianäkyvyyttä korostavaa kulttuuritalo Vigadóssa esitettyä puhetta. Nämä maan tila-puheet edustavat niin ikään linjapuheen genreä, mutta pitopaikkansa ja yleisönsä vuoksi ne ovat parlamentaarisen debatin ulkopuolella. Orbán aloitti kyseisen puheperinteen vuonna 1999 (*Magyar Nemzet* 2020). Laajemmalle kansainväliselle yleisölle osoitettuja puheita pääministereiltä ovat Orbánin puhe Pohjois-Atlantin neuvostossa ja Medgyessyn puhe Euroopan neuvoston (EN) yleiskokouksessa.

Tutkimusaineiston puheet jakautuvat melko tasan kansainvälisten ja kansallisten puheiden välillä. Neljä puhetta on osoitettu kansainväliselle yleisölle ja viisi unkarinkielisille kuulijoille. Kansainvälisillä areenoilla esitetyt puheet on esitetty englanniksi, lukuun ottamatta Mádlin Euroopan parlamentin puhetta, joka englanninkielisen aloituksen jälkeen jatkuu unkariksi. Unkari ei tässä vaiheessa ollut EU:n jäsenvaltio eikä unkarin kieli siten EU:n virallinen kieli, joten tästä puheesta ei ollut saatavilla sen alkuperäistä unkarinkielistä tekstiä. Olen käyttänyt siitä Euroopan parlamentin tarjoamaa suomennosta, joka perustuu puheen englanninkieliseen tulkaukseen. Muut unkarinkieliset tekstit olen kääntänyt itse käännössovelluksen avulla, ja

käännökset on tarkastanut unkaria ja suomea kotikielinsä puhuva henkilö, joka haluaa tässä yhteydessä pysyä anonyyminä. Englanninkieliset tekstit on esitetty niiden alkuperäisessä tekstimuodossa.

2 TUTKIMUKSEN TULKINNAN KÄSITTEISTÖ

2.1 Geopoliittisen tulkinnan käsitteistö

Geopolitiikka tutkimusalana operoi niin maantieteen kuin politiikan ja kansainvälisten suhteiden tutkimuksen välimaastossa, jossa geopolitiikka on vuoroin ollut maantieteen ja vuoroin politiikan tutkimuksen kannattelemaa. Geopolitiikan käsite on kokenut muutoksen alkuajoistaan, sillä niin kuin minkä tahansa kielellisesti muodostetun rakennelman, myös geopolitiikan käsitteen luonteeseen kuuluu ajassa ja tilassa muuttuminen. Geopolitiikkaa on perinteisesti rakennettu realismiin näkemykselle, joka korostaa sotilaallisen turvallisuuden keskeisestä asemaa valtion oman edun maksimoinnissa ja sen selviytymisessä valtioiden välisessä kilpailussa. Globaalistuvan kontekstin myötä maantieteen ehdottomuuteen sementoitunut geopolitiikkakäsitys on vaihtunut ymmärrykseksi tulkinnasta ja aktiivisesti tehdyistä valinnoista. (Harle & Moio 2000, 11–29.) Tilaa ei pelkästään hallita vaan sitä voidaan myös tuottaa diskursiivisesti, mikä tarkoittaa kulttuurisen tarkastelutavan liittämistä osaksi geopoliittista käsitystä (emt., 39). Geopolitiikassa on kyse yhtä lailla identiteetin muodostamisesta kuin maantieteellisen sijainnin aiheuttamien kysymysten ratkaisemisesta. Geopolitiikan kriittisen koulukunnan tulkinnassa maantieteellinen tieto nähdään vallan muotona, joka paljastaa maantieteen näennäiseen neutraaliuuteen sisältyvän poliittisuuden (Moio 2001). Kriittisen geopolitiikan piirissä maantiedettä tutkitaan jatkuvassa muutoksessa olevana turvallisuus- ja ulkopoliittisten suhteiden karttana, jonka pyrkimyksenä on tuoda näkyviin tiedon, alueen, politiikan ja vallan väliset yhteydet (Harle & Moio 2000, 40–42).

Tutkimuksen tulkinnallisena apuna käytän geopolitiikan teoriaa käsitteen alkuaajoista alkaen, eli Alfred D. Mahanin, Halford Mackinderin ja Rudolf Kjellénin realismiin perustuvia käsityksiä, joissa korostuu maantieteen ensisijaisuus valtapositioiden hankkimiseksi. Näille teorioille keskeistä on erilaisten maantieteellisten yhteyksien rakentaminen ja hallinta sekä niiden välityksellä toteutuvat verkostot ja taloudellisten hyötyjen maksimointi. Varhaisten geopolitiittisten teorioiden aikakontekstissa valtion valtaa lisättiin usein fyysistä voimaa käyttäen. Valtion halu kasvattaa vaikutusvaltaansa on noista ajoista säilynyt, vaikka sotilaallinen voimankäyttö onkin muuttunut enenevästi retorisesti tuotetuksi uhkakuvaksi; mahdolliseksi, mutta epätodennäköiseksi vaihtoehdoksi.

Tutkimusaineiston tulkinnassa käytän niin ikään edellisiin klassisiin teorioihin perustuvaa, tarkemmin pienvaltaja käsitteleviä teorioita. Olen tässä pääsääntöisesti tukeutunut Asle Tojen (2011) artikkeliin *The European Union as a Small Power*. Pidän tarpeellisena ottaa pienvaltateorian mukaan analyysiin, koska kategorisointi ohjaa havaitsemaan muutoksia valtion käyttäytymisessä sekä tulkitsemaan sen valtastatusta. Väestömäärään ja pinta-alaan perustuvien fyysisten mittareiden perusteella Unkarin voi käsittää pienenä tai keskikokoisena valtiona, mutta nämä mittarit eivät kerro suoraan valtion käyttäytymisestä suhteessa toisiin valtioihin eli sitä, millainen valtastatus valtiolla on (Morgenthau 1993, 30). Kylmän sodan päättymisen jälkeen Unkarin valtion taloudellisten resurssien ja puolustuskapasiteetin tila oli suhteellisen heikko, mikä heijastelee Unkarin asemaa pienvaltana.

2.2 Retorisen tulkinnan käsitteistö

Maisteritutkielmani tavoitteena on tulkita poliittisessa puheessa vakuutteluun käytettyä kieltä, joten geopolitiittisen välineistön rinnalle puheista koostuva tutkimusaineisto kaipaa analyysiin tukea retoriikan tutkimukselta. Aristoteles (2012, 10) on määritellyt retoriikan kyvyksi havaita vakuuttava kunkin asian yhteydessä. Puhujan perimmäisenä tarkoituksena on yleisön luottamuksen voittaminen niin, että hänen välittämänsä viesti saa kuulijoiden hyväksynnän. Antiikin kreikan aikainen käsitys yleisöstä ja sen saavuttamisesta on muuttunut mediaympäristön ja tekniikan kehityksen myötä. Puhetilaisuuksien luonteissakin on eroja, kansainvälinen huipputaso antaa puheelle suuremman medianäkyvyyden ja puhe tavoittaa laajemman yleisön kuin tavanomainen parlamenttidebatti. Klassinen retoriikka

tarjoaa välineistöä esimerkiksi puhelajien (deliberatiivinen, forensinen, epideiktinen) ja keskustelun lähtökohtien (topos) tunnistamiseksi sekä puheita värittävien kielikuvien, metaforien tulkintaan. Näiden klassisen retoriikan työkalujen ohella on aineiston tulkinnassa mukana retorisen selviön käsite, joka tarjoaa keskustelun osapuolille osittain valmiina annettun käsitekehikon. Tämän seurauksena osapuolet voivat olla verbaalisella tasolla samaa mieltä kohtalaisen nopeasti suuristakin asiakokonaisuuksista, olematta kuitenkaan yksityiskohdissa yksimielisiä. Täysi yksituumaisuus ei kuitenkaan ole poliittisessa argumentaatiossa välttämätöntä, mikä puoltaa retorisen selviön sopivuutta poliittisen puheen tulkintavälineenä. Seuraavissa alaluvuissa esittelen hieman tarkemmin teoreettista retorisen selviön käsitettä ja sen käytännön sovellusta, länsimaisuuden selviötä, jota käytän tutkimusaineiston tulkinnassa.

2.2.1 Retorinen selviö

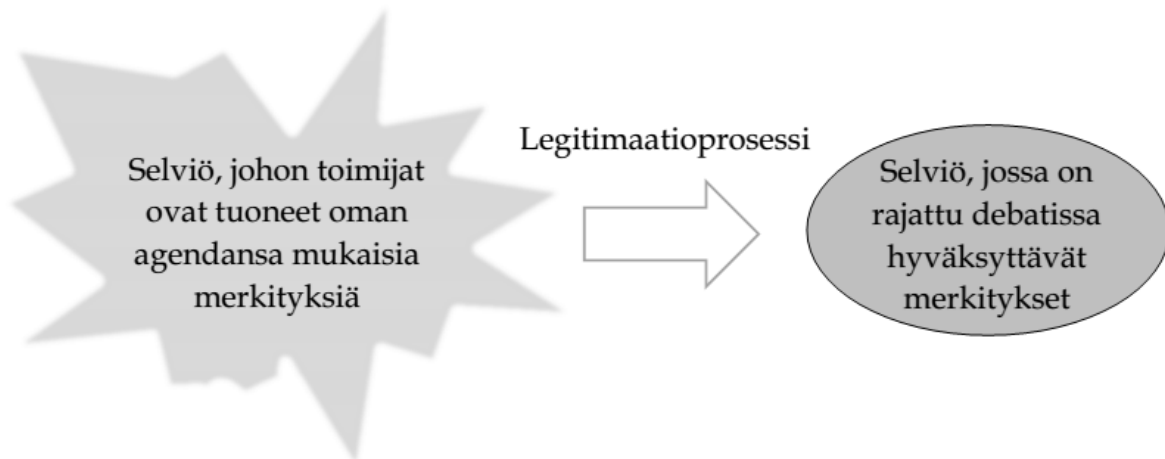
Keskeinen analyysissä käyttämäni tulkintaväline on Patrick Jacksonin muotoilema retorisen selviön (*rhetorical commonplace*) käsite ja siihen olennaisesti liittyvä kausaalinen hyväksyntäprosessi. Siitä huolimatta, että Jacksonin kuvailema toisen maailmansodan jälkeinen maailman järjestäminen ja tässä maisterintutkielmassa käsittelemäni Naton tai EU:n jäseneksi pyrkiminen ovat monilta osin erilaisia tapahtumia, on näille yhteistä pyrkimys asemoitua uudelleen geopoliittisessa tilassa puheen avulla. Uudelleenaseointi tapahtuu ennen muuta valtioiden sisäisissä ja välisissä poliittisissa keskusteluissa, joissa tuotetaan ja ylläpidetään ymmärrystä yhteisestä identiteetistä, kuulumisesta samaan entiteettiin. Niin kuin toisen maailmansodan jälkeen oli olennaista osoittaa Länsi-Saksa osaksi länsimaiden ryhmää, myös Euroopan unionin itälaajentumisessa 'länsimaisen sivilisaation' (*Western Civilization*) retoriseen selviöön perustuvaa argumentointia käytettiin, ja käytetään edelleen, erityisesti siihen sisällytetyn demokratian käsitteen voimaannuttamana. (Jackson 2006, viii–xi.)

Jackson (2006, 29) toteaa retorisen selviön olevan ”melko epämääräinen ja monipuolinen, monin tavoin kehiteltävä ja lukuisiin toimintalinjoihin yhdistettävä käsite, jota voi muotoilla toimijoiden välisissä neuvotteluissa”. Jacksonin retorinen selviö muistuttaa joissain määrin klassisen retoriikan argumentaatioon liittyvää topos-käsitettä, joka liitetään laajasti argumentaatioon, esimerkiksi puheen näkökulmaan, argumentaation strategiaan, skeemoihin ja tekniikkaan. Aristoteleen (2012, 8–10, 13) mukaan viestin hyväksyttävyyden yleisön keskuudessa vaatii jonkinasteisen yhteisen ajattelutavan, jotta reetorin puhe tulisi

ymmärretyksi moninaisen kuulijakunnan joukossa. Retorinen selviö poikkeaa topos-käsitteestä kuitenkin siinä, miten merkitys kiinnittyy käsitteeseen. Kari Palosen politiikkaa ja parlamentarismia käsittelevissä käsitehistoriallisissa tutkimuksissa topos esiintyy klassisen retoriikan tapaan abstraktina paikkana, josta haetaan argumentteja debatissa. Topoksella viitataan aineiston tarkastelun useisiin näkökulmiin, jotka ovat vaihdettavissa. Kun tulkinnassa tarvitaan toisenlaista perspektiiviä, vaihdetaan topos toiseen, paremmin analyysin vaatimukseen vastaavaan näkökulmaan. (Palonen K. 2008, 202, 207–209.) Edellisestä poiketen retorisen selviön merkitys on vain osin annettu ja käsitteen vaihtamisen sijaan sen sisältöä muokataan tilanteeseen sopivaksi. Retorisen selviön käytettävyys perustuu keskeisesti käsitteen potentiaaliin olla monimerkityksinen.

Retorisen selviön voisi kuvailla eräänlaisena, aluksi epäselvästi rajautuneena ”keskustelutilana”, jossa liikkueensa keskusteluosapuolet näyttävät olevan asiasta yksimielisiä, koska he käyttävät samaa sanastoa. Keskustelijat tuovat omien intressiensä mukaisia merkityksiä tähän keskustelutilaan ja debatissa hyväksyvät tai jättävät hyväksymättä yritykset keskustelutilan rajojen asettamisessa, mikä osoittaa retorisen selviön olevan luonteeltaan joustava. Keskusteluissa selviötä voi venyttää niin paljon kuin sen hyväksyttävyyden kussakin tilanteessa antaa periksi. Selviön rajojen määrittämisen voi ajatella olevan yksi keskustelun päämääristä. Tämän rajan määrittämisen seurauksena selviön sisältämät merkitykset täsmentyvät ja prosessissa tapahtunut hyväksyminen (*legitimation*) johtaa keskustelutilassa olevan liikkumatilan kaventumiseen (Jackson 2006, 16), sen kuitenkin lopullisesti katoamatta.

Seuraavalla sivulla esitetyssä kuviossa 1 olen visualisoinut sitä, miten legitimaatioprosessi vakauttaa kontingentin diskursiivisen tilan rajoja, vahvistaen tiettyjä toimintalinjoja ja sulkien pois toisia, tehden keskustelutilan rajojen sisällä esitetyistä vaihtoehtoista hyväksyttäviä. Aluksi selviö hahmottuu rajoiltaan epämääräisenä, mutta hyväksyntäprosessien vaikutuksesta keskustelutilan rajat selventyvät, ja lopulta selviöstä muodostuu tarkkarajainen käsitteiden kokonaisuus.

KUVIO 1 Retorisen selviön rajojen vakauttaminen.

Retorisen selviön löyhä viitekehys antaa mahdollisuuden tuoda sen sisälle muita retorisia selviöitä sekä näitä tarkemmin määriteltyjä käsitteitä. Selviön rakentamisprosessissa vain hyväksynnän saanut sisältö on käyttökelpoista debatin edetessä. Hyväksymisen prosessissa selviön määrittelyyn sisältyvä kontingenssi ja sen sallima liikkumatila korostavat retorisen selviön poliittista luonnetta, minkä vuoksi selviöt sopivat käytettäväksi niin politiikan tekemisen välineenä kuin sen yhtenä päämääränä. Selviöiden poliittinen merkitys on tulkittavissa niistä linjauksista, joilla muutetaan yleisiä maailman rakentumisen käsityksiä. Miia Huttusen (2020) väitöskirjassa nousee erinomaisesti esiin retorisen selviön joustavuus, abstraktisuus ja poliittinen luonne. Huttunen on soveltanut retorista selviötä kulttuuridiplomatian ja elokuvan kontekstissa, jolloin Jacksonin tulkinta selviön rajaamisesta vain verbaalisena toimintana laajenee kattamaan myös visuaalisuuden ja symboliset merkitykset.

2.2.2 Länsimaisuus retorisena selviönä

Jackson operoi tutkimuksessaan 'länsimaisen sivilisaation' retorisella selviöllä, jonka pitkän historian lähtökohtana on useita retorisia siirtoja kokenut lännen (*the West*) käsite. Länsimaisen sivilisaation selviö muodostuu useista elementeistä, jotka kantavat osin aiemmissa debatteissa annettuja ja sellaisenaan mukaan otettuja, ja osin meneillään olevassa debatissa valittuja ja hyväksytyjä merkityksiä. (Jackson 2006, viii–ix.) Länsimaisen sivilisaation narratiivissa on tapahtunut muutamia merkittäviä siirtymiä: ensin ainoasta tunnustetusta sivilisaatiosta yhdeksi

sivilisaatioksi muiden rinnalla ja edelleen muita kehittyneemmäksi, ylikansalliseksi ja tietyt yhteiset arvot jakavaksi lännen yhteisöksi. Historian aikana länsimaisen sivilisaation painotus on heikentynyt mutta länsimaisuuden osuus korostunut. (emt., 80–86, 111.) Koska länsimaisen sivilisaation selviössä painotus on käytännössä siirtynyt sanaparin ensimmäiselle sanalle, käytän analyysissä käsitettä 'länsimaisuus' länsimaisen sivilisaation sijasta. Länttä ja länsimaisuutta kuvaavan selviön pitkä historia siirtymiseen muistuttaa myös siitä skinneriläisestä lähtökohdasta, jonka mukaan käsitteitä tulee tulkita niiden omassa ajallisessa kontekstissaan (Skinner 2002, 24–25; 2003, 46).

Länsimaisen sivilisaation selviön kehityshistoriasta voi lukea, miten käsitettä on käytetty erojen tekemisen ja identiteetin tuottamisen välineenä. Selviöön on kytketty poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi mielikuvia, jotka myötävaikuttavat erottumiseen toisista. Esimerkiksi kristinuskoa, tietynlaista kulttuuria, rotua, sivistystä ja hallintojärjestelmää määrittäviä käsitteitä on eri aikoina yhdistetty läntisen sivilisaation selviöön. Länsimaisina arvoina pidetään muun muassa tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, demokratiaa, yksilön vapautta, ihmisoikeuksia ja oikeusvaltioperiaatetta, jotka löytyvät mainittuina esimerkiksi YK:n ihmisoikeusjulistuksessa ja EU:n jäsenyyden ehdoissa. Toisen maailmansodan jälkeen keskusteluissa on usein vedottu nimenomaan demokratiaan länsimaisuuden määrittäjänä. Jaltan sopimuksena tunnettu Iso-Britannian, Neuvostoliiton ja Yhdysvaltain välinen etupiirejä koskeva jako tarkoitti ensisijaisesti kommunismin perustella määrittyvän Itä-Euroopan käsitteen syntymistä. Vastakkainasettelussa jakolinjan länsipuoliset alueet kuvattiin amerikkalaisten ja eurooppalaisten arvojen yhteisönä. Läntisen sivilisaation käsittekimppuun hyväksyttiin tässä yhteydessä 'antikommunismi' ilmaisemaan sitä, ettei kommunismi ole millään tavoin länsimaisuuden osoitus (Jackson 2006, 59). Demokraattisen poliittisen järjestyksen rakentaminen on osoitus kommunismin vastustamisesta, ja siten demokratiasta on muodostunut ainoa vaihtoehto läntisessä yhteisössä. Bipolaarisessa maailmanjärjestyksessä ystävällismielinen suhde johtavan länsivallan, Yhdysvaltojen kanssa määritteli sekin länsimaisuutta.

Demokratia

Esimerkki siitä, kuinka retorinen selviö toimii keskustelussa, löytyy narratiivista, jossa demokratia liitettiin saksalaiseen kansallisidentiteetin käsitteeseen. Sen kausaalisen seurauksena Länsi-Saksan ymmärtäminen länsimaisen sivilisaation osana toisen

maailmansodan jälkeen oli mahdollista. Jacksonin (2006, 95) mukaan jo 1800-luvulla alkanut tapahtumien sarja oli seurausta preussilaisten, ja myöhemmin saksalaisten, tutkijoiden rakentamista retorista selviöistä sekä yhdestä merkittävästä retorista siirrosta, jota tarvittiin vakuuttamaan kreikkalaisten ja saksalaisten välinen yhteys. Länsimaisen sivilisaation selviön taustalla on voimakkaasti vaikuttanut perustava tarve identiteetin rakentamiseen, minkä varaan saksalaisessa debatissa rinnakkainen, mutta paremmin hallittava – taiteen, moraalien, ja sivistyksen yhdistävä – kulttuurin (*Kultur*) käsite rakennettiin. Kulttuurin selviö tarjosi sopivan tarttumapinnan rakentaa yhteyttä kreikkalaisiin, joita pidettiin ihmisen ideaalina, minkä vuoksi pitävä yhteys saksalaisen ja kreikkalaisen kulttuurin välillä oli tavoiteltavaa. Kun tämä yhteys oli lopulta keskusteluissa saanut hyväksynnän, tuli Länsi-Saksasta legitiimi länsimaisen sivilisaation kehyksessä, minkä kausaalisen seurauksena liittyminen läntisiin organisaatioihin sai myös hyväksynnän. (emt., 86, 90–95.)

Demokratian liittäminen länsimaisuuden selviöön on ollut yksi merkityksellisimmistä hyväksymisprosesseista selviön käytettävyyden näkökulmasta. Samuel Huntington (1991, xiii) pitää demokratisoitumista hyvin tärkeänä, ehkä tärkeimpänä tässä. Itäblokin maiden järjestelmävaihdoksessa oli kyse kahden järjestelmän, poliittisen ja taloudellisen systeemin, samanaikaisesta muutoksesta, siirtymisestä kommunismista ja suunnitelmataloudesta demokraattiseen hallintomalliin ja kapitalistiseen talousjärjestelmään, mikä oli paitsi kunnianhimoinen tavoite (Beyme 1996, 76–77) myös omiaan rakentamaan demokratiasta entistä vahvemmin länsimaisuuteen sisältyvän retorisen selviön.

Demokratian selviöön on kiinnittyneenä ymmärrys hallinnon järjestämisestä kansanvaltaan perustuen sekä esimerkiksi oletukset demokratioiden välisen rauhan ylläpitoon sekä markkinatalouden ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Sitoutuminen demokratiaan on mainittu yhtenä arvona muun muassa Euroopan neuvoston, Euroopan unionin ja Naton kaltaisissa läntisiksi mielletyissä yhteisöissä. Retorisen selviön potentiaalia tässä kuvaa hyvin se, miten erilaisessa demokratisoitumisen vaiheessa olevia valtioita on hyväksytty jäseniksi demokratiaa jäsenyytensä ehtona pitäviin yhteisöihin. Minimivaatimuksena demokratian voi tulkita toteutuvan, jos hallinnon demokraattiset rakenteet ovat havaittavissa ja parlamentti on valittu vaaleilla (Huntington 1991, 9–12). Laajemmassa tulkintakehyksessä demokratia toteutuu edellistä aktiivisemmin ja monipuolisemmin kansalaisten vaikutusmahdollisuuksista ja yhdenvertaisuudesta sekä hallinnon läpinäkyvyydestä huolehtimalla (Dahl 1998, 37–38). Kun

demokratian käytännöt voivat vaihdella laajasti, on helppo ymmärtää se pelivara, jonka käsite tarjoaa käyttäjilleen poliittisissa keskusteluissa.

3 ANKKUROITUMINEN LÄNTEEN

Barry Buzan (1991) on hahmotellut maailmanlaajuisen turvallisuuden koostuvan viidestä osa-alueesta: poliittisesta, sotilaallisesta, taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta turvallisuudesta sekä ympäristöturvallisuudesta. Edellistä huomattavasti vanhempi, geopolitiikan klassisen realismin näkemys turvallisuudesta on kapeampi. Siinä kiinnostus suuntautuu valtion rajojen ja maantieteellisen sijainnin seurauksena syntyvään uhkaan, jolloin painotus on sotilaallisessa turvallisuudessa, ja tavoitteena on selviytyminen valtioiden välisessä kilpailussa maksimaalisesti tilanteesta hyötyen (Moisio & Harle 2000, 29). Unkarissa valtion turvaaminen ulkoisilta uhkilta ja tulevaisuuden toimintaympäristön rakentaminen alkoi näiden kahden tulkintatavan yhteisestä nimittäjästä eli sotilaallisesta turvallisuudesta. Valtion ja sen poliittisen järjestelmän kehittämiseksi rauhallisen toimintaympäristön varmistaminen on tavoite, joka tukee valtion taloudellisen vakauden saavuttamista. Unkarissa, jossa kansakunnan muistiin on kirjoitettu tarinoita lukuisista valloittajista menneiden vuosikymmenten ja vuosisatojen aikana, tarve alueelliselle turvallisuudelle on jonkinlainen itseäänselvyys. Naton vahva asema läntisessä Euroopassa ja ”voittajana” selviytyminen kylmän sodan asetelmasta tarjosi hyviä lähtökohtia Unkarille, jolle Naton jäsenyyden saavuttaminen muodostui luontaiseksi suunnaksi ratkaista turvallisuuskysymys.

Unkarin ja Yhdysvaltojen kahdenvälisen suhteen olemassaolo madalsi kynnyksiä Naton suuntaan. Eräs näistä yhteisistä siteistä muodostui kylmän sodan aikana, kun vuoden 1956 kansannousun tapahtumien seurauksena Unkarista pakeni lähes 200 000 ihmistä, joista noin viidennes sai turvapaikan Yhdysvalloista (Pastor 2016, 197). Nämä vajeat 40 000 unkarilaista ja heidän jälkeläisensä muodostivat kiinnostavan ryhmän äänestäjinä Yhdysvaltain

sisäpolitiikassa, mutta toisaalta he sopivat ulkopoliittisten suhteiden diskurssiksi Unkarissa. Toinen symbolisesti tärkeä Unkaria ja Yhdysvaltoja yhdistävä tekijä kietoutuu Unkarin perustajan, kuningas Pyhän Tapanin myyttiin. Monien kylmän sodan tapahtumien jälkeen kuninkaan kruunu ja muu kruunajaisvarustus oli päätynt Yhdysvaltoihin, ja 1970-luvulla niiden palauttaminen takaisin Unkariin toimi kahdenvälisen keskustelujen kehyksenä demokraattipresidentti Jimmy Carterin kaudella. Unkarin ja Yhdysvaltojen kahdenväliset suhteet kehittyivät siihen pisteeseen, että vuonna 1978 arvotavarat palautettiin Budapestiin, jossa ne sijoitettiin nähtäville kansallismuseoon. (Glant 2018, 138–141.)

Unkarin kaltaiselle pienehkölle valtiolle, jota 1990-luvulla voisi kuvailla myös valtastatukseltaan pieneksi riippuvuusluonteisten suhteidensa perusteella (Toje 2011, 47), diplomaattisten ja ystävällismielisten suhteiden olemassaolo ja ylläpito suurvallan kanssa oli ratkaisevan tärkeää tulevaisuuden selviytymisstrategioiden fundamentaalisenä perustana. Anders Wivelin (2016, 93) mukaan eriarvoisuus voimavaroissa aiheuttaa myös eriarvoisuutta kansainvälisissä selviytymis- ja vaikutusmahdollisuuksissa. Kun suurvaltojen ominaisuudeksi luetaan määräävä asema maailman järjestyksen luoja (Keohane 1969, 296), niin tämä kylmän sodan aikainen suhteen lämpeneminen kertoo ehkä enemmän Yhdysvaltojen ulkopoliittisista tavoitteista – ja sen hallinnon riskinottokyvystä – kuin Unkarin diplomaattisista taidoista, siitäkin huolimatta, että kehityksen taustalle tarvittiin myös kommunistivallan vähittäin liberaalimmaksi muuttunut suhtautuminen länsivaltoihin (Balogh 2018, 181–182; Nyyssönen 2017, 198–199).

Pienen valtion näkökulmasta suhteiden luominen ja niiden ylläpitäminen suurvaltojen kanssa on luonteva toimintatapa oman valta-aseman vahvistamisessa. Yhtenä tendenssinä pienvallloilla on pyrkiä mukaan liittoutumiin (Mares 1988, 456), ja tämän valossa Unkarin pyrkimys osoittaa luotettavuutensa Yhdysvaltain kumppanina tasoittaisi tietä läntisten yhteisöjen jäseneksi. Unkarin Nato-jäsenyyden vahvistamien ei ollut yllätys, vaikka pääministeri Gyula Horn, joka oli noussut asemaansa Unkarin sosialistisen puolueen (*Magyar Szocialista Párt*, MSZP) ehdokkaana vuonna 1994, puhui parlamentissa varovaiseen sävyyn jäsenyyden toteutumisesta virkakautensa viimeisessä linjapuheessa vuoden 1998 helmikuussa:

Jó esély van arra, hogy a NATO ratifikálja Magyarországot tagságát. [...] Rendkívül fontos követelménynek tartja a kormány, hogy fenntartsuk Magyarországot kialakult jó hírnevét. Miért fontos ez? Azért, mert elismeri a világ azt is, hogy a parlament és

a kormány jól működött, ennek is köszönhető a társadalmi, politikai stabilitás, és eddig minden a demokratikus keretek között maradt.¹ (Horn 1998.)

Horn puhuu tässä Unkarin Nato-jäsenyyden ratifioimisesta, Unkarin kansainvälisen maineen ylläpidosta sekä sen merkityksestä tuleville neuvotteluille ja päätavoitteeksi asetetun EU:n täysjäsenyyden saavuttamiselle. Unkarissa ajatus Natoon liittymisestä oli virinnyt ennen Varsovan liiton lakkauttamista. Vuonna 1990 Gyula Horn, silloinen kommunistipuolueen ulkoministeri, oli tuonut esiin ajatuksen Natoon liittymisestä (Nyyssönen 2003, 19). Hieman myöhemmin, vuonna 1993 Unkarin presidentti Árpád Göncz avasi yhdessä Puolan ja Tšekkoslovakian presidenttien kanssa keskustelua mahdollisesta Nato-jäsenyydestä Washingtonissa (Marten 2017, 139, 142). Kun Nato vuonna 1997 esitti kutsun liittyä jäseneksi, osoitti tämä asioiden kehittyvän Unkarin näkökulmasta suotuisaan suuntaan. Liittymistarjous alistettiin Unkarissa demokratian hengen mukaisesti kansanäänestykselle saman vuoden marraskuussa. Äänestyksessä myönteisesti jäsenyyteen suhtautui yli 85% äänestäneistä. Vaikka unkarilaisten äänestysaktiivisuus jäi alle 50%, Nato-myönteinen äänestystulos tarjosi hallitukselle vahvan selkänojan, sillä äänestystuloksen vahvistamiselle riitti vähimmäisvaatimuksen kirjauksen perusteella neljänneksen kannatus laskettuna äänioikeutettujen kokonaismäärästä. Mikäli kansanäänestyksen äänimäärä ei olisi riittänyt hyväksyttävään tulokseen, päätös olisi siirtynyt parlamentille, joka oli kokonaisuudessaan jäsenyyden kannalla. (Tiilikainen 1997.)

Ennen jäsenyys sopimuksen virallista allekirjoitusta tapahtuva jäsenyyden ratifiointi oli tässä yhteydessä lähinnä muodollisuus. Hornin esille nostama menettelytapa konkretisoi Unkarin siirtymistä haluttuun suuntaan, sillä Naton jäsenyys olisi ensimmäinen merkittävä tunnustus kuulumisesta länsimaiden joukkoon. Natossa päätökset tehdään konsensusperiaatteella, joten uusien jäsenten hyväksyntä vaatii asian käsittelyn erikseen jokaisen jäsenmaan parlamentissa. Merkittävin keskustelu Naton laajentumisen osalta käytiin jo vuoden 1996 aikana (Marten 2017, 143) ja päätös uusista jäsenistä tehtiin heinäkuussa 1997 Madridissa, kun Puola, Tšekki ja Unkari kutsuttiin jäseneksi. Jäsenyyden ratifiointi ei kohdannut enää vastarintaa

---

¹ On hyvät mahdollisuudet, että Nato ratifioi Unkarin jäsenyyden. [...] Hallitus pitää erittäin tärkeänä vaatimuksena Unkarin vakiintuneen maineen ylläpitämistä. Miksi tämä on tärkeää? Siksi, että maailma tunnustaa parlamentin ja hallituksen hyvän toiminnan, sosiaalisen ja poliittisen vakauden perustan, ja toistaiseksi kaikki on pysynyt demokraattisessa kehityksessä.

Yhdysvalloissakaan, jossa aiempi laajentumista koskeva keskustelu oli sisältänyt vastustavia argumentteja, joissa Naton laajentumista pyrittiin estämään eristäytymispolitiikalla. Vastustavien argumenttien mukaan kylmän sodan jälkeen Yhdysvaltojen intressiä olla läsnä Euroopassa ei voitu enää perustella Varsovan liitolla, joka oli purettu vuonna 1991, eikä seuraavana vuonna romahtaneella, kommunismin aatetta vastustajan roolissa ylläpitäneellä Neuvostoliitolla. (Forsberg 2002, 158–160.)

Kylmän sodan jälkeinen tilanne oli Natolle uusi, ja sotilaallisen toiminnan sijaan se alkoi korostaa poliittista profiiliaan. Ajateltiin, että pehmeämmän linjan perustalta toteutettu laajentuminen ei herättäisi merkittävää huolestumista liittouman ulkopuolisissa maissa. (Hillen & Noonan 1998, 23.) Naton laajentumisen puolesta puhui Yhdysvaltojen suuri kiinnostus pysyä läsnä Euroopassa Neuvostoliiton jättämän valtatyhjiön seurauksena. Yhdysvaltojen vaikutusvalta Euroopassa oli kylmän sodan aikana lisääntynyt voimakkaasti eikä George Bushin hallinto (vv. 1989–1993) ollut valmis tästä luopumaan, joten Naton uuden profiilin löytäminen poliittista ulottuvuutta korostamalla varmisti Yhdysvaltojen roolin jatkumisen Euroopan turvallisuuden takaajana. (Jumppanen 2009, 158.) Ajatus ”demokraattisen rauhan” rakentamisesta Naton välityksellä hyväksyttiin Clintonin hallinnossakin käyttökelpoisena lähestymistapana (Forsberg 2002, 156), mitä voi pitää ainakin osittain seurauksena Unkarin presidentti Árpád Gönczin, Puolan Lech Walesan ja Tšekkoslovakian Václav Havelin Washingtonin vierailusta, sekä vierailun jälkeen eurooppalaisilla puheareenoilla Naton laajentumisen puolesta ylläpidetystä Nato-debatista (Marten 2017, 142).

Horn ilmaisi Unkarin hyvämaineisuuden tarjoavan positiivisen lähtökohdan tulevien neuvottelujen onnistumiselle, joten asiantilan säilyttäminen, ja sen edelleen parantaminen on keskeistä. Kansainvälisessä kontekstissa maineella on merkitystä, esimerkiksi Hans Morgenthau (1993, 50) pitää mainetta yhtenä valtakamppailun peruselementeistä valtion valta-aseman säilyttämiseksi tai parantamiseksi. Hyvät suhteet maailman taloudellista ja sotilaallista hegemoniaa hallussaan pitävään valtioon ei ainoastaan paranna Unkarin mainetta luotettavana yhteistyökumppanina vaan lisää samalla Unkarin näkyvyyttä kansainvälisessä kontekstissa. Geopolitiikan realismin näkemyksen mukaan valta-asemaansa tyytyväisen valtion pyrkimyksenä on säilyttää *status quo*, kun taas asemaansa tyytymätön tukeutuu laajentumispolitiikkaan (emt., 50). Unkarin kiinnostus huolehtia diplomatian kautta maineresurssiensa riittävydestä viittaa viimeksi mainittuun käyttäytymiseen.

Hornin mainitsema demokraattinen kehys yhdistää Unkarin alueellisen turvallisuuden ja taloudellisen vakauden tavoitteita. Naton jäsenyyden ehtona oleva demokratian vaatimus ei ole kiinnostava vain siksi, että sen avulla Nato pystyi kohottamaan poliittista profiiliaan vaan myös länsimaisuuden retoriseen selviöön kytkeytyvän selviöpotentiaalinsa vuoksi. Demokratian käsite kietoo toisiinsa menneisyyden ja tulevaisuuden näkymät: kommunistista järjestelmää vastustavan asetelman ja keskinäiseen luottamukseen sekä rauhaan ohjaavan tulevaisuuskuvan, jota Nato jäsenilleen tarjoaa. Demokratian liittäminen korostetusti aiemminkin länsimaisena käsitettyyn euroatlanttiseen yhteisöön vahvistaa sen kiinnittymistä länsimaisuuden selviöön. Hornin implisiittinen vertailu demokraattisia rakenteita omaksuneen Unkarin ja aiemman Moskovasta saneltuun järjestykseen alistetun Unkarin välillä osoittaa länsimaisuuden selviön ohjaavan keskustelua. Demokratian käsitteen välityksellä siirtyy ajatus Unkarin tulevaisuudesta länsimaisena valtiona, johon edistyksen ja modernisaation mielikuvat (Agnew 2003, 47–48) liittyvät länsimaisuuden selviön avulla.

Vaikka Unkari oli edelläkävijä järjestelmän muutoksen kokeneiden maiden joukossa, Euroopan unionin jäsenyyden vaatimaan tasoon oli vielä matkaa (Morlino 2000, 153) ja muutos tulisi vaatimaan paljon työtä. Osoituksena unkarilaisten pyrkimyksestä pysyä demokraattisessa kehityksessä voi pitää edellä mainittua Nato-jäsenyydestä järjestettyä kansanäänestystä. Kontrastina Unkarin valitsemalle tavalle legitimoida jäsenyyden hakeminen kuuntelemalla kansalaisten mielipidettä Puola ja Tšekki toimivat toisin sopien asiasta parlamenteissaan (Tiilikainen 1997).

Pari kuukautta Hornin maltillisen linjauksen jälkeen Unkarissa järjestettiin parlamenttivaalit. Vaalien tuloksena muodostui koalitiohallitus, johon kuuluivat Nuorten demokraattien liitto–Unkarin porvaripuolue (*Fiatal Demokraták Szövetsége – Magyar Polgári Párt*, Fidesz–MPP), Unkarin demokraattinen foorumi (*Magyar Demokrata Fórum*, MDF) ja Itsenäisten pienviljelijöiden puolue (*Független Kisgazdapárt*, FKGP), joka ajoi edellistä hallitusta oikeistolaisempaa ideologiaa. Pääministeriksi valittu Fidesz–MPP:n Viktor Orbán poikkesi aiemmasta parlamentaarisesta konventiosta kertomalla hallituksen tulevasta linjauksista ensin parlamentin ulkopuolella, kulttuuritalo Vigadóssa medialle ja kutsuvieraille suunnatussa maan tila -puhetilaisuudessa. Vain neljä päivää ennen parlamentin kevätistuntokauden avaamista pidetty tapahtuma sai osakseen kritiikkiä (Bozóki 2008, 202), koska järjestely rajoitti

parlamentarismiin toteutumista ohittamalla deliberoivan, asiaa puntaroivan puheen. Julistamalla poliittiset linjaukset juhlapuheessa, jossa tilaa väittelylle ei ole, tulevasta parlamentaarista keskustelusta katoaa osa prosessiin liittyvästä vaihtoehtoisten näkemysten potentiaalista. Epideiktiseen tyyliin annetun poliittisen linjauksen kommentointi tilaisuudessa kutistuu suosionosoituksiin tai niistä pidättäytymiseen. (Palonen K. 2012, 20–22; Aristoteles 2012, 16.)

Parlamentin ulkopuolella annettu linjaus kertoi Nato-jäsenyyden olevan Unkarille vuoden 1999 tärkein tapaus, jonka merkitystä korosti Unkarin eteläisen rajan takana koko 90-luvun ajan käydyt Jugoslavian hajoamissodat. Pääministeri nosti juhlapuheessaan esille Naton jäsenyyden merkityksen, jonka takana oli vuosia kestänyt politikointi, ja Unkarin tulevaisuuskuvan, joka näytti lähimenneisyyttä oikeudenmukaisemmalta:

A legörvendetesebb, és egyben legmegnyugtatóbb esemény, amely előttünk áll az, hogy sok év előkészület után végre valóban ott leng majd a magyar zászló Brüsszelben, a NATO központjában. [...] A történelem most olyan lehetőséget adott a kezünkbe, amelyen csak ötszáz évente egyszer adatik meg. Magyarország eddig csak mások által meghatározott erővonalak mentén haladhatott, és a középkor óta szinte nem volt olyan pillanata történelmünknek, amikor szabadon választhatott meg saját utunkat.² (Orbán 1999a.)

Orbán argumentoi Naton jäsenyyden osoittavan, että unkarilaisille oli pitkän odotuksen jälkeen avautunut aika, jolloin toiminta omien valintojen mukaan tulee mahdolliseksi. Asiat ovat siis toisin kuin viimeisinä vuosisatoina, joina valloittajat toisensa jälkeen olivat käyttäneet Unkaria omiin tarkoituksiinsa. Orbánin eksplisiittinen menneisyyskuvaus vahvistaa käsitystä Unkarin asemasta pienvaltana, jolla liikkumavara on hyvin kapea ja jonka käytettävissä olevat resurssit kohdistetaan ensi vaiheessa turvallisuuden ja autonomian kasvattamiseen (Toje 2010, 46–47). Kuvaus samalla vahvistaa aiempaa tulkintaa Unkarin tyytymättömyydestä valtastatukseensa, ja pyrkimyksestä lisätä omaa geopoliittista vaikutusvaltaansa. Tätä tukee myös Tojen argumentoinnin pohjalla oleva Kjellénin näkemys, jonka mukaan valtion valtastatuksen olennaisimpana määrittäjänä on sen halu kasvattaa valtaansa (Toje 2010, 45).

---

² Kaikkein tervetullein ja samalla rauhoittavin tapahtuma edessämme on se, että monien vuosien valmistelun jälkeen Unkarin lippu nostetaan vihdoinkin Brysselissä, Naton päämajassa. [...] Historia on nyt antanut meille mahdollisuuden, joka annetaan vain kerran viidensadan vuoden välein. Unkari on pystynyt liikkumaan vain toisten määrittelemien voimalinjojen mukaisesti, ja keskiajalta lähtien historiassamme ei ole juurikaan ollut hetkeä, jolloin olisimme voineet vapaasti valita oman tiemme.

Orbánin maalaamassa tulevaisuuskuvasa Unkarin tilanne näyttää aiempaa valoisammalta, sillä se on jo pystynyt osittamaan toimijuuttaan Naton rajojen määrittelyssä. Kansallislipun nostaminen salkoon Naton toimipaikassa Brysselissä symboloi Unkarille annettua tunnustusta länsimaiden joukossa. Unkarin lippu nostetaan salkoon yhdenveroisena muiden Nato-maiden lippujen rinnalle, ja Nato-jäsenyys nostaa Unkarin samaan neuvottelupöytään muun muassa Yhdysvaltojen, Saksan, Ranskan ja Iso-Britannian kanssa, mikä merkitsee uusia mahdollisuuksia poliittisesti tärkeän suhdeverkoston laajentamiseksi ja lujittamiseksi. Anders Wivel (2016, 94) painottaa euroatlanttisen alueen pienten valtioiden hyötyvän edellä mainittujen valtioiden sotilaallisen voiman tarjoamasta turvasta, jota Naton ja EU:n jäsenyyksien avulla voidaan vielä vahvistaa. Onnistunut yhteistyö tässä seurassa olisi omiaan kasvattamaan Unkarin kansainvälisesti hyvänä pidettyä mainetta, mikä tarjoaisi tarpeellista lisäresurssia varsinaisia EU-jäsenyysneuvotteluja silmällä pitäen.

Vigadóssa pidetty maan tila -puhe ei jäänyt lajissaan ainoaksi, vaan Orbán rakensi siitä unkarilaisittain uudenlaisen ja vuosittain toistuvan perinteen, joka symboloi kansainvälisyyttä ja imitoi suurvaltatapoja. Kansakunnan tila -puhe (*State of the Union Address*) on ehkä kansainvälisesti parhaiten tunnettu Yhdysvalloista, jossa sillä on lainsäädännöllisen perusta. Yhdysvaltojen presidentin tulee puheessaan kertoa kongressille liittovaltion tilasta ja suositella tulevia toimia, mutta samalla tilaisuus nauttii suurta julkisuutta ja on näin ollen laajemman vaikuttamisen paikka. (Teten 2003, 335–338.) Suurvaltapolitiikan tapojen kopioimisen voi tulkita Unkarin pyrkimyksenä identifioitua kansainvälisesti kokoaan merkittävämpänä toimijana, mutta toisaalta sitä voidaan lukea myös sisäpoliittisesti, oikeistohallituksen populistisena vaikutuskeinona.

Muutama viikko Vigadón puheen jälkeen, maaliskuun puolivälissä pääministeri Orbán puhui Naton päämajassa Brysselissä uusien Nato-jäsenten kunniaksi järjestetyssä seremoniassa. Puheessaan Orbán esitti painokkaasti uusien jäsenten multilateraalisen toiminnan keskeistä roolia Naton laajentumiselle, unohtamatta kuitenkaan suhteen molemminpuolisuutta:

For us, it was clear all the way, that many leaders of the Western European countries were not sure whether we were going to be able to establish democracy and the rule of law after forty years of communist dictatorship. [...] In this sense, we see the decision regarding our membership in NATO as an approval of our own

achievements as well. And finally, there was another decisive factor that made NATO's enlargement possible. The Alliance had to realise that they do needed the countries of Central Europe. (Orbán 1999b.)

Orbán ei tyydy vain toteamaan uusien jäsenvaltioiden statusta osana läntistä maailmaa, vaan korostaa Keski-Euroopan maiden yhteistä toimijuutta ja mukanaolon välttämättömyyttä Naton tulevaisuudelle. Itäisen Keski-Euroopan maiden aloitteellisuus ei kuitenkaan yksin riittänyt, vaan ratkaisevinta Naton laajentumiselle oli puolustusliiton tahtotila laajentua uusille alueille, mistä oli tiedotettu kaksi vuotta aiemmin Madridissa (Hillen & Noonan 1998, 22). Vaikka lännestä oli kuulunut epäilyjä entisten kommunistivallan alaisten maiden kyvystä omaksua uutta järjestelmää, epäilyt osoittautuivat vääriksi. Itäisen Keski-Euroopan käsite painottaa kommunistisen perinnön painolastia ja siitä seurannutta poliittista välitilaa (Kuus 2004, 475). Kuitenkin läpi Orbánin puheen Unkari, Puola ja Tšekki sijoittuvat johdonmukaisesti Keski-Eurooppaan, mikä kertoo puhujan pitävän täysin selvänä sitä, että uudet jäsenmaat ovat edistyneet ja kasvaneet itäisen Keski-Euroopan käsitteen sisältämästä takapajuisuudesta kohti kypsempää eurooppalaisuutta (Agnew 2001, 33; Kuus 2004, 476).

Allianssin tarve laajentua kohti itää on tulkittavissa Euroopan geopolittisen muutoksen vääjäämättömänä kehityssuuntana (Marten 2017). Robert J. Art (1998) mainitsee useita Naton itälaajentumisen puolesta puhuvia argumentteja. Näitä ovat muun muassa toteamukset siitä, että Naton toiminta ei heikentynyt aiemminkaan itäsuuntaisessa laajenemisessa Turkin ja Saksan liittyttyä jäseniksi ja siitä, että mukaan voivat päästä vain demokraattiset valtiot, jotka ajattelevat samansuuntaisesti turvallisuusasioista, mikä edelleen takaa riittävän yhteisymmärryksen toimintatilanteissa. Uusien jäsenten ajateltiin myös auttavan Natoa tulevissa tehtävissä, joiden varalle Natolla olisi laajentumisen myötä enemmän resursseja käytettävissä ja entistä parempi maantieteellinen asema. (Art 1998, 384–385.)

Työskentely yhteiseksi muodostuneiden päämäärien puolesta on luonut Unkarin ja sen lähialueen maiden välille yhteistä historiaa. Tämä yhteys on kestänyt suhteisiin tulleita katkoksia, ja yhteen hiileen puhaltaminen on onnistunut tarpeen tullen uudelleen. Yhteistyön ja liittoutumisen tuoma synergiaetu on pienille, vähäisen valtapotentiaalin omaaville valtioille varteenotettava vaihtoehto toimia kansainvälisellä kentällä (Toje 2010, 48). Alueellisesti tärkeäksi yhteistyön paikaksi oli osoittautunut Visegrád-ryhmä. Alkuaan Puolan, Unkarin ja Tšekkoslovakian välisen Visegrád-yhteistyön juuret vievät Baloghin (2017, 191) mukaan aina

1300-luvulle saakka, mutta sen nykyinen aktiivinen toiminta perustuu vuonna 1991 tehtyyn Visegrád-sopimukseen, jonka avulla entisten kommunististen valtioiden taloudelliset ja poliittiset tavoitteet oli mahdollista alueellisesti keskittää (Miklóssy 2003, 67). Perustamisvaiheessa yhteistyön tavoitteeksi asetettiin muun muassa jäsenyys eurooppalaisissa poliittisissa ja taloudellisissa elimissä (Visegrad 2020), joihin Naton jäsenyys perustellusti voidaan lukea. Alueellisen yhteistyön merkitys painottuu vielä selvemmin Orbánin kuvatussa uusien jäsenmaiden periksiantamattomuutta ja yhteisiä historiallisia kokemuksia:

The fate of peoples of Central Europe is that they had to fight over and over again, for their freedom. This lonesome fight made our peoples in Central Europe friends of one another. [...] It was the world order of Yalta that forced our peoples into such an unnatural relationship. This is why we can say today that with the adhesion of the Czech Republic, Hungary and Poland to NATO, it is not simply the enlargement, the enrichment, of the Alliance that we see, but Central Europe is born again, too. [...] With a common effort, we build a common and secure Central Europe. (Orbán 1999b.)

Erilaisin retorisin tehokeinoin väritetyssä juhlapuheessa Orbán kuvailee ahdinkoa, johon Keski-Euroopan kansat joutuivat kahlitukseksi Jaltan sopimuksen seurauksena, ja josta pois pääsy oli mahdollista vain taistelun ja keskinäisen ystävyyskeinoin. Unkari näyttäytyy tässä narratiivissa yhtenä epäoikeudenmukaisen uhreista. Taisteluilla Orbán viitanee ensisijaisesti kylmän sodan aikaisiin kansannousuihin Budapestissä ja Prahassa. Puheen aloitusosassa sana 'taistelu' toistuu kaikkiaan kuusi kertaa. Retorisena vaikutuskeinona toisto painottaa sanan merkitystä, ja puhuja pyrkiikin vakuuttamaan yleisöä historiallisista olosuhteista. Metaforan käyttö puolestaan siirtää merkityksiä kahden käsitteen välillä, järjestelee johdonmukaisesti kokemuksiin kytkeytyneitä näkökulmia, korostaen tai häivyttäen joitain sen piirteitä, ja metafora voi myös implikoida tulevaa toimintaa (Lakoff & Johnson 1980, 484). Metaforana taistelu kääntää ajatukset olemassaolon ja oikeuksien puolustamiseen. Taistelu kokoaa joukot sekä symboloi voimakkaan motivoitunutta toimintaa. Taistelu-metaforaan voidaan liittää myös moraalinen näkökulma, jossa hyvinvoinnin saavuttaminen tulkitaan hyvänä ja sen menettäminen pahana. Moraaliseen toimintaan liittyy vastavuoroisuus, joten hyvä tai paha teko aiheuttaa moralista velkaa, joka tulee maksaa tilaisuuden tullen takaisin. (Lakoff 1995.) Historian tapahtumiin viitaten Orbán ilmaisee lännen maksavan nyt Nato-jäsenyyden muodossa moraalista velkaansa entisille Itä-Euroopan maille mutta indikoi uusien jäsenten

osallistuvan yhteisen ja turvallisen Keski-Euroopan rakentamiseen. Edellisen argumentin voi tulkilta vahvistavan Nato-jäsenyyden olleen Unkarille ennen muuta turvallisuuskysymys.

Unkarin, Puolan ja Tšekin liittyminen Natoon ei tarkoita ainoastaan liittouman alueen laajenemista, vaan se kartuttaa samalla liittouman toiminnallista arvoa sekä auttaa siirtämään uudet jäsenmaat käsitteellisesti Keski-Eurooppaan. Käyttämällä puheessaan Keski-Eurooppaa kuvaamaan aluetta, joka kylmän sodan kontekstissa tunnettiin osana Itä-Eurooppaa, Orbán ei pelkästään sijoita Unkaria kumppaneineen uudelleen vaan samalla arvottaa uudet Nato-maat enemmän eurooppalaisiksi, hieman muita entisen itäblokin maita paremmiksi ja edistysellisemmiksi toimijoiksi (Korhonen 2010, 16). Tämä Orbánin visioima uudelleensyntynyt Keski-Eurooppa jättää ulkopuolelleen muun muassa Slovakian ja Romanian, mikä viittaa Unkarin kasvattaneen valtastatustaan suhteessa naapureihinsa.

Orbánin argumentaatiossa Naton laajentuminen itään synnyttää Keski-Euroopan uudelleen, ja Nato tekee siitä turvallisen paikan. Mielikuva uudelleen syntymisestä, inkarnaatiosta, viittaa Keski-Euroopan käsitteen aikaisempaan olemassaoloon ja sen käyttöön retorisenä välineenä poliittisissa kontekstissa. Keski-Eurooppa katosi poliittisista debateista kylmän sodan ajaksi, jolloin valtaosa Saksasta Balkanille ulottuvasta maa-alueesta nimettiin Itä-Euroopaksi, sosialistisen järjestelmän ja Neuvostoliiton vaikutuspiiriin kuulumisen perusteella (Korhonen 2010, 10–11). Keski-Euroopan juuret poliittisena käsitteenä ulottuvat ainakin vuoteen 1915, jolloin saksalainen Friedrich Naumann esitteli Venäjää ja länsimaita erottavan alueen *Mitteleuropa* (Moisio 2002, 100). Samaan aikakauteen osuu maantieteilijä Albrecht Penckin edellistä laajempaa alueena rajautuva *Zwischeneuropa* sekä Tšekkoslovakian ensimmäisen presidentin Tomáš G. Masarykin vastaehdotus saksakeskeisille Keski-Euroopan määrittelyille, *Nova Evropa* (Arvela 2005, 18; Nyysönen 2003, 9). Nämä kaikki rajaamisen ja nimeämisen operaatiot voidaan kytkeä tarpeeseen käsittää Eurooppa pienempinä, poliittisessa keskustelussa helpommin lähestyttävänä kokonaisuuksina, vaikka toisaalta tilanne voidaan lukea yksilöiden välisenä kilvoitteluna alueen nimeämisestä. Uusi keskustelu, johon Orbánin puheenkin voi suoremmin yhdistää, alkoi Milan Kunderan kirjoittamasta esseestä *Kidnapped West: The Tragedy of Central Europe* 1980-luvun alkupuolella, jonka jälkeen Tšekkoslovakian presidentti Havel jatkoi käsitteen elvyttämistä puheissaan 1990-luvun alusta alkaen (Moisio 2002, 100). Orbánin puhe muotoilee määrätietoisesti Keski-Euroopan selviötä liittämällä

siihen Naton uudet jäsenmaat. Poliittisessa puheessa Keski-Eurooppa sijoittuu länteen, jonka porteilla itäinen Keski-Eurooppa odottelee.

Unkarin siirtäminen retorisesti Keski-Eurooppaan vaikuttaa olevan vain matkan välietappi, sillä valittu poliittinen suunta lännessä eksplikoituu viimeistään Orbánin käyttämän kielikuvan myötä:

We now finally have anchored our country to the Western coast. (Orbán 1999b.)

Metafora ankkuroitumisesta esittää Unkarin valtion laivana, joka metaforisesti kykenee liikkumaan geopolitiisessa tilassa ja siirtää sen retorisesti samaan joukkoon historiallisten merellisten suurvaltojen kanssa. Geopolitiikan klassinen näkemys, 1900-luvun alussa muodostettu jako meri- ja maavoimia edustaviin valtioihin on englantilaisen Mackinderin käsialaa. Sydänmaateorian tunnettu ajattelu selittää maantieteeseen perustuen merellisen ympäristön ja mantereiden vaikutuksen erot valtioiden selviytymisstrategioiden valinnassa. Mackinderin jaottelussa Unkari sijoittuisi maantieteen perusteella 'sydänmaahan', eli käsiteellisesti eri kategoriaan kuin Ranska, Iso-Britannia tai Yhdysvallat. Hieman ennen Mackinderin mannerta korostavaa teoriaa, merellisen ympäristön erityisyyden oli havainnut yhdysvaltalainen Mahan, joka ymmärsi merireittien hallinnan olevan kaupankäynnin ja näin ollen maailmanlaajuisen hallinnan kulmakivi. (Tuomi 1996, 57–59.) Orbánin puheen merellistä valtaa korostava liitos, joka yhdistää Unkarin sotilaallisesti ja poliittisesti vahvojen Euroopan valtioiden ja Yhdysvaltojen seuraan, on rohkea retorinen siirto, jota juhlapuheen tyyliä varten sopivasti korostetaan argumentista huokuvalla kärsimättömyyden ilmauksella: ”nyt vihdoinkin” Unkari on päässyt yhteisöön, johon se itsestään selvästi on historiansa perusteella katsonut kuuluvansa.

Orbánin puheesta löytyy hyvin vähän suoria mainintoja sotilaallisesta ja puolustuksellisesta toiminnasta, kun taas näitä enemmän korostuu viittaus historiaan ja uuden liittolaisuuden tarjoamaan turvallisuuden tunteeseen. Tämä vastaa näkemyksiä, joiden mukaan demokratian teemaa korostettiin Naton laajentumisneuvotteluissa ja samalla geopolitiisena ja sotilaallisena ulottuvuuden roolia jätettiin harkitusti taustalle (Hillen & Noonan 1998, 21–22; Michta 2009, 367). Demokratian ja oikeusvaltion vaatimusten täytyminen, johon Orbánin mukaan länsimaissa oli suhtauduttu epäilevästi, legitimoitiin puolustusliiton porttien avautuessa. Epäilyjen voi tulkita kumpuavan samasta länsimaisuuden selviöön liitetystä, kommunistiseen

järjestelmään kytkeytyneestä epäluottamuksen oletuksesta kuin edellä on kuvattu. Toteutunut demokratiakehitys ja kyky monenväliseen yhteistyöhön ovat konkreettisia osoituksia läntiseen leiriin kuulumisesta. Naton täysjäsenyyden myötä Unkari legitimoituu osaksi demokratian selviötä, mutta täydellinen hyväksyntä länsimaisuuden selviön diskursiivisessa tilassa vaatii vielä vakuuttelua.

Naton jäsenyys tarkoittaa Unkarille aseman vahvistumista kansainvälisessä kontekstissa. Se siirtyy pois aiemmalta puskurivyöhykkeeltä, eräänlaiselta harmaalta alueelta, osaksi läntistä keskusta. Unkari ei kuitenkaan de facto pääse kiinteään maantieteelliseen yhteyteen yhdenkään muun Nato-maan kanssa vaan jää erillisenä saarena sen itäiselle laidalle, minkä vuoksi yhteistyön jatkaminen naapurivaltioiden kanssa ja näiden tukeminen länsimaisen yhteisön piiriin on Unkarille tärkeää. (Hillen & Noonan 1998, 30.) Yhdysvaltojen rooli on keskeisessä asemassa lähialueiden Nato-kumppanien välisten suhteiden tiivistämisessä, mikä nousi uudelle tasolle vuonna 2003 presidentti George W. Bushin julistettua sodan terrorismia vastaan.

Vuoden 2003 helmikuussa Péter Medgyessy, joka oli valittu sosialistipuolueen sitoutumatomana ehdokaana pääministeriksi edellisen vuoden vaalien jälkeen, linjasi ensi kertaa alkavaa istuntokautta Unkarin parlamentissa. Noin viikkoa aiemmin hän oli yhdessä seitsemän muun eurooppalaisen Nato-maan johtajan kanssa allekirjoittanut julistuksen Yhdysvaltojen tueksi Irakin aseistariisuntaan (*BBC* 2003). Linjapuheessaan Medgyessy otti kantaa Irakin tilanteeseen, josta oli muodostunut akuutti maailmanpolitiikan kysymys, ja joka vaati Unkariakin ottamaan osaa konkreettiseen toimintaan:

Azonban mindannyian tudjuk, hogy a békés megoldáshoz erőt és egységet kell mutatni, hiszen csak így lehet rávenni az iraki rezsimet a fegyverek leszerelésére. Meggyőződésem az, és mindannyiunk meggyőződése, akik a kormányban ülünk, hogy a kérdés megoldásában részt kell vennie Európának. [...] A békés megoldás egyetlen esélye, ha az Egyesült Államok és Európa együttműködik. Ez az egyetlen esély.³ (Medgyessy 2003a.)

---

³ Me kaikki kuitenkin tiedämme, että rauhanomainen ratkaisu vaatii voimaa ja yhtenäisyyttä, koska tämä on ainoa tapa suostutella Irakin hallitus riisumaan aseensa. Olen koko hallituksen kanssa yhdessä vakuuttunut siitä, että Euroopan tulee olla mukana ratkaisemassa tätä kysymystä. [...] Ainoa mahdollisuus rauhanomaiseen ratkaisuun on Yhdysvaltojen ja Euroopan yhteistyö. Se on ainoa mahdollisuus.

Medgyessy vakuuttaa Unkarin olevan mukana tukemassa maailmanrauhaa ja toimivan yhteisen edun vaatimusten velvoittamana Irakin aseistariisuntakysymyksessä. Asian ratkaiseminen rauhanomaisesti olisi mahdollista vain ja ainoastaan Euroopan ja Yhdysvaltojen yhteistyön tuloksena. Pääministeri puheessa Unkari profiloituu eurooppalaisena toimijana, joka seisoo samassa rintamassa ja jakaa samat päämäärät muiden julistuksen allekirjoittaneiden maiden – Espanjan, Italian, Iso-Britannian, Portugalin, Puolan, Tanskan ja Tšekin – kanssa. Allekirjoittaneet toistavat julistuksessa tukensa marraskuussa annetulle YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmalle 1441 ja siinä esitetylle rauhanomaiselle aseistariisunnalle Irakissa. Julistuksen ja Medgyessyn puheen keskeinen perustelu toiminnan oikeuttamiseksi oli länsimaisiin arvoihin kohdistetut loukkaukset, joista osoituksena pidettiin pari vuotta aiemmin tapahtunutta 9/11-terroritekoa Yhdysvalloissa. Valtiojohtajien allekirjoittamassa julistuksessa länsimaisen arvopohjan käsitteeseen sisällytettiin demokratia, yksilön vapaus, ihmisoikeudet ja oikeusvaltioperiaate, joka tekstinä lujittaa ennestään tuttua länsimaisuuden selviön sisältöä. (BBC 2003.)

Pääministeri Medgyessy puhuu Unkarista täysin eurooppalaisena valtiona ja profiloi maataan kansainvälisenä toimijana ja maailmanrauhan rakentajana. Länsimaisten arvojen puolustaminen näyttäytyy Unkarille tärkeänä eurooppalaisuuden määrittäjänä, jonka perusteella se asettui tukemaan Yhdysvaltojen kantaa sotilaallisesta operaatiosta tilanteen ratkaisuna. Verrattuna moneen muuhun eurooppalaiseen maahan – erityisesti Saksaan ja Ranskaan – Unkari näyttäytyy rohkeana ja vastuunsa tuntevana. Hieman aiemmin, ennen Medgyessyn parlamenttipuhetta, Yhdysvaltojen puolustusministeri Donald Rumsfeld oli lehdistötilaisuudessa paheksunut Saksan ja Ranskan päätöstä tukea vain rauhanomaisia keinoja Irakin tilanteen ratkaisemiseksi, ja tehnyt retorisen jaon vanhaan ja uuteen Eurooppaan (*old Europe, new Europe*) pyrkiessään korostamaan hiljattain Naton jäseneksi liittyneiden ja jäseneksi kutsuttujen entisten kommunististen maiden roolia maailman luokan toimijoina, ja Yhdysvaltain todellisina liittolaisina (Rumsfeld 2003). Uuden ja vanhan Euroopan jakolinjalla Yhdysvallat marginalisoi Saksan ja Ranskan oikeuden edustaa eurooppalaista mielipidettä ja huomautti Naton painopisteen siirtymisestä kohti itää. Eurooppalaisille ja erityisesti Euroopan itälaidalla oleville valtioille oli annettu mahdollisuus osoittaa vastavuoroista tukea Yhdysvalloille, joka oli toisesta maailman sodasta lähtien tarjonnut apuaan Euroopalle. Unkari tarttui tilaisuuteen osoittaen halua kasvattaa mainettaan kansainvälisessä ympäristössä, ollakseen johdonmukaisen lojaali Yhdysvaltoja kohtaan sekä hankkiakseen kokemuksia

sotilaallisesta toiminnasta Nato-yhteisössä. Unkari oli siirtymässä puhtaasti puolustuksellisesta toiminnasta tukemaan Yhdysvaltojen hyökkäystä Irakiin, joka kertoo käyttäytymisen muuttumisesta itsevarmempaan suuntaan. Keohanen (1969, 269) neliportaisen valtaajaottelun kehyksessä Unkarin käyttäytyminen vastaa keskikokoisen vallan toimintaa: pienvallan toimintakyvyttömyyden ja -näköalattomuuden sijasta valtion johtajilla on uskoa toimintaympäristön muuttamiseksi omia tavoitteita suosivaan suuntaan yhteistyössä toisten kanssa. Rumsfeldin määrittelemä uuden Euroopan käsite tarkoittaa, että Unkari on Yhdysvaltojen tunnustama eurooppalainen valtio, ja tämän hyväksynnän kausaaliset seuraukset ovat varsin myönteisiä Unkarin maineelle ja valtastatukselle.

4 LÄNSIMAISTEN JUURIEN TODISTELU

Naton jäsenyys vuonna 1999 muutti jonkin verran Unkarin roolia ja kansainvälisen keskustelun lähtökohtia, sillä puheiden ei tarvinnut vakuuttaa yhtä ponnekkaasti Unkarin oikeudesta kuulua läntiseen yhteisöön. Huolimatta siitä, että demokratia Unkarissa oli vielä lapsenkengissä, kansainvälisessä keskustelussa oli jo mahdollista puhua Unkarista länsi-käsitteen sisällä toteutuneen Nato-jäsenyyden myötä. Käsitteellisellä tasolla Unkari oli hyväksytty demokratian selviön rajojen sisään, mutta sitä ei oltu hyväksytty vielä täysin länsimaisena valtiona. Unkarin päätavoitteena oleva Euroopan unionin täysjäsenyys vaati edelleen toimia jäsenyysehtojen täyttämiseksi sekä todistelua Unkarin länsimaisesta arvomaailmasta. Seuraavissa teemoitetuissa alaluvuissa analysoin tutkimusaineistoa vuosina 2000–2003 esitettyjen puheiden osalta. Analyysi ei noudata orjallisesti puheiden esitysajankohdan mukaista kronologista järjestystä vaan kulkee enemmän teemojen ehdoilla.

4.1 Demokratian ja alueellisen yhteistyön eetos

Vuoden 2000 marraskuussa Unkarin parlamentissa aloitettiin keskustelu Euroopan unionin jäsenyysneuvotteluista. Aloituspuheenvuorossaan Orbán käsitteli viisikohtaista kansallista strategiaa, jonka laajempi merkitys ja tavoite oli Unkarin täysjäsenyys Euroopan unionissa. Strategiassa otettiin yksityiskohtaisemmin kantaa talouden, Unkarin poliittisen vakauden, kansallisidentiteetin, alueellisen yhteistyön ja turvallisuuden kysymyksiin. Unkarin EU-jäsenyyden tavoitteelle keskeisintä on poliittisen järjestelmän tila:

Az európai uniós országjelentésnek éppen az a legfontosabb, számomra legfontosabb üzenete és értelme, hogy világossá tette, hogy a politikai demokrácia

szempontjából Magyarország nyugati államnak minősül. [...] A magyar demokrácia nem hibátlan, mint ahogy a világon egyetlen demokrácia sem hibátlan. Sőt, vannak olyan nagy demokráciák, ahol egyszerű matematikai feladatok is képesek komoly problémákat okozni.⁴ (Orbán 2000b.)

Pääministeri viittaa puheessaan Euroopan unionin maaraorttiin, jonka tarkoituksena on arvioida hakijamaan taloudellista ja yhteiskunnallista kehitystä. Poliittisen järjestyksen tunnustaminen EU:n taholta demokratiaksi merkitsee Unkarille aiempaa vahvempaa hyväksyntää myös länsimaisuuden selviön sisällä. Vaikka siirtyminen uuteen poliittiseen järjestelmään on kestänyt Unkarissa yli kymmenen vuotta, ei demokraattinen järjestelmä ole kuitenkaan valmis tai täydellinen. Orbán painottaa ideaalin demokratian utooppista ja saavuttamatonta tavoitetta. Demokratia näyttäytyy tulkinnanvaraisena ja sopimuksin toteutuvana, pohjimmiltaan matemaattisin keinoin järjesteltävänä asiana, enemmänkin välineenä kuin tavoiteltavana arvona. Suhteuttamalla Unkarin demokraattisen järjestelmän tilaa maailman demokratioiden tilaan, Orbán osoittaa Unkarin onnistuneen tehtävässään hyvin ja mahdollisten puutteiden osoittavan länsimaisuudelle ominaista inhimillisyyttä.

Vaatus demokratiaista oli esitetty Unkarille jo aiemmin Natoon liittymisen yhteydessä, ja sen jäsenyyden myötä Unkari oli voinut identifioitua läntisenä valtiona. Naton liittymisehdot vastasivat kuitenkin Euroopan unionin vaatimuksia kapeampaan demokratiakäsitykseen, joten pääministerin tulkinta maaraortista sekä vapautti Unkarin suuremmasta huolesta demokratian tilan suhteen että vakautti Unkarin paikkaa osana läntistä Eurooppaa. Attila Ágh (2003, 150) kuitenkin huomauttaa EU:n tietoisesti vältäneen kandidaattimaiden laittamista paremmuusjärjestykseen, mikä johti järjestelmien mukauttamisessa tapahtuneiden epäasiallisten ratkaisujen kritiikin puutteeseen. Tämä kritiikittömyys olisi siten tukenut maaraortin antamaa positiivista mielikuvaa Unkarin järjestelmän demokratisoimisen tasosta.

Sharon L. Wolchik (2003) esittää, että Naton ja EU:n vaikutus entisten kommunistihallintojen demokratisoitumisessa on ollut voimakkaimmillaan juuri hakuprosessin aikana. Jäsenyyden toteuduttua uudet jäsenet vetoavat oikeutetusti tasapuoliseen kohteluun jäsenmaiden kesken ja vähentävät panostustaan sovittuihin uudistuksiin huomattuaan puutteita vanhojen jäsenmaiden

---

⁴ Euroopan unionin maaraortin tärkein viesti ja merkitys minulle on, että se teki selväksi, että Unkaria pidetään poliittisen demokratian kannalta länsivaltiona. [...] Unkarin demokratia ei ole virheetöntä, aivan kuin mikään demokratia maailmassa ei ole virheetöntä. Jopa suurissa demokratioissa yksinkertaiset matemaattiset seikat voivat aiheuttaa vakavia ongelmia.

demokraattisessa järjestyksessä. (Wolchik 2003, 288.) Orbánin viittaus siihen, että Unkarin demokratia ei ole esimerkillistä, viestittää rakennetun järjestelmän olevan demokraattinen, mutta kyseenalaistaa lisäpanostuksen tarpeellisuuden juuri demokratian käsitteen joustavuuden ja monitulkintaisuuden vuoksi. Vaikka läntiseen yhteisöön liittyminen vaatiikin sopeutumista muiden asettamiin ehtoihin, unionin täysjäsenenä on mahdollista saavuttaa laajempi toimijuuden vapaus.

Ennen EU-jäsenyysneuvotteluihin liittyvää parlamentaarista keskustelua pääministeri Orbán oli Vigadóssa pitämässään puheessa, vuoden 2000 helmikuussa, viitannut demokraattisen järjestelmän olleen lähtökohtainen edellytys muutokselle ja Unkarin uudelle suunnalle. Maan tila -puheen pääpaino oli taloudellisen tilanteen kuvailussa sekä vuoden takaisen puheen tavoitteiden arvioinnissa. Unkarissa integroituminen markkinatalousjärjestelmään oli ollut kivuliasta, mutta toivottuun suuntaan tapahtunut kehitys antoi uskoa tulevaan:

Éppen tíz éve, hogy úgy döntöttünk, hogy emberségesebb, szabad és egy gazdagabb élet reményében magunk mögött hagyjuk azt, amit szocializmusnak hívnak és mindannyian a jövő felé fordulunk. [...] A gazdaságról szólva, köztudott tény, hogy a tervgazdaságot sikerült piacgazdasággá alakítani, az állami tulajdont magánkézbe adni, a keleti irányú külkereskedelem helyett egy nyugati irányultságot magunkévá tenni és minden várakozásunkat felülmúló mértékben sikerült a működő tőkét behívnunk Magyarországra. Vagyis az európai gazdaságokhoz való fölzárkózás útját járjuk.⁵ (Orbán 2000a.)

Orbán argumentoi länsimaisuuteen liitettyjen arvojen avulla markkinatalouden puolesta ja toisaalta maalaava menneisyyskuvaa kommunismin ajan rajoituksista. Länteen suuntautuminen kuvailaan inhimillisyyden, vapauden ja rikkauden valintana, täysin vastakkaisena aiemmalle idästä annetulle sosialismille. Unkarin toimijuus talousjärjestelmänsä valitsijana on tärkeä, ja aktiivisuus näkyy konkreettisine toimina talouden rakenteiden uudistamiseksi. Unkarin taloudellinen tilanne oli ollut todella huono järjestelmänmuutoksen alkuvuosina. Ensimmäinen yritys valtion talouden tasapainottamiseksi oli epäonnistunut, ja alkuvuodesta 1995 Unkari oli konkurssin partaalla. Bokrosin paketiksi kutsutun radikaalin säästöohjelman avulla talous

---

⁵ On kulunut kymmenen vuotta siitä, kun päätimme jättää taaksemme sosialismin inhimillisemmän, vapaamman ja rikkaamman elämän toivossa. [...] Taloudessa tosiasia on, että suunnitelmatalous on muuttunut markkinataloudeksi, valtion omaisuus on yksityistetty, olemme suuntautuneet länteen itäisen ulkomaankaupan sijaan ja Unkariin hankitun käyttöpääoman määrä on ylittänyt odotuksemme. Toisin sanoen olemme tiellä kohti Euroopan talouksia.

onnistuttiin kääntämään positiiviselle uralle vuodessa, mikä oli lisännyt lännen luottamusta Unkarin toimintaan. Talouden parempi suunta selittyi valtaosin valtion omaisuuden yksityistämisellä, mikä käytännössä tarkoitti myyntiä ulkomaisille ostajille. Merkittävimmit päätökset ja toimet talouden tervehtyttämiseksi oli tehty Hornin pääministerikaudella, ja uuden vuosituhaten alussa talouden näkymät vaikuttivat jo aiempaa vakaammilta. (Miklóssy 2003, 72–74). Orbánin argumentissa uhraukset markkinatalouden luonnille olivat olleet kannattavia, koska oli konkreettista näyttöä siitä, että unelmat korkeammasta elintasosta ovat toteutumassa läntisten kumppanien avulla. Orbánin argumentoinnin perustella Unkarin tekemä valinta kääntyä länteen oli siis ollut oikea.

Kommunistinen hallinto piirtyi mielikuvissa epäinhimillisenä, vapautta rajoittavana ja tavalliselle kansalle köyhyyttä jakavana järjestyksenä, joka vastakohtaisuudellaan synnyttää kontrastin pääministerin liberalismikuvaukselle. Kommunismi, joka yleisesti ymmärretään tapana järjestää pääoman omistajuus, peilautuu puheessa markkinatalouden, demokratian ja vapauden käsitteiden kautta. Liberalismi linkittyy erityisesti vapauden käsitteen välityksellä osaksi länsimaisuuden selviötä. David Lanen (2000, 181) mukaan 1990-luvulla valtiososialismista markkinatalousjärjestelmään siirtyvien valtioiden käsitys kapitalismista oli läntisten toimijoiden määrittelemää, ja tuona aikana se oli hyvin uusliberalismin arvoilla painotettua. Uusliberalismiin keskeisenä liitetty vapaan ja autonomisen markkinatalouden ihanne oli äärimmäisen vastakkainen valtiososialismin ideologialle, joten järjestelmän muutosprosessi asettui tässä suhteessa vaikeaan tilanteeseen.

Unkari oli saanut läntisestä Euroopasta rahallista tukea taloudellisten järjestelmien muutosprosesseihin yli kymmenen vuoden ajan, kommunismin romahtamisesta lähtien. Alun perin Puolaa ja Unkaria varten suunniteltu Phare-ohjelma (*Poland and Hungary: Aid for Economic Restructuring*) – joka myöhemmin ulotettiin koskemaan muitakin entisiä sosialistijärjestelmiä – oli Euroopan yhteisön räätälöimä väline, joka käynnistettiin vuonna 1989 tarjoamaan humanitaarista apua, antamaan tukea taloudellisen ja poliittisen järjestelmän muutostyöhön sekä vauhdittamaan maiden EU-jäsenyyden toteutumista (Bailey & de Propriis 2004, 77–79; Dinan 2014, 257). Tukiohjelman lisäksi EU oli perustanut Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin (*European Bank for Reconstruction and Development*, EBRD) lainoittamaan yksityisen ja julkisen sektorin siirtymistä markkinatalouteen (Dinan 2014, 257). Euroopan unionin panostus entisiin Itä-Euroopan sosialistimaihin kertoo, kuinka

maiden jäsenyyteen oli aktiivisesti pyritty vaikuttamaan. EU:ssa oli tehty, urheiluterminä käyttäen ”varaus uusista pelaajista”, joten varsinainen liittymissopimus olisi näille maille enemmän ajankohtaa kuin jäsenyyden mahdollisuutta koskeva kysymys.

Vaikka EU panosti taloudellisesti Unkariin ja Puolaan, oli sen ohella alueellisesti elvytetty jo aiemmin mainittua Visegrád-yhteistyötä, jonka tavoitteena oli yhteistyöryhmän maiden poliittisten ja taloudellisten mahdollisuuksien parantaminen. Perustamisvaiheessa 1991 Visegrád-ryhmän muodostivat Puola, Unkari ja Tšekkoslovakia, mutta viimeksi mainitun jakauduttua vuonna 1993 Tšekin ja Slovakian valtioiksi ryhmään on viitattu myös V4-maina. Ryhmän toiminta perustuu löyhään ja joustavaan rakenteeseen sekä vuosittain kiertävään puheenjohtajuusmalliin, joka antaa jokaiselle jäsenmaalle tilaisuuden tuoda agendalle itselleen tärkeitä asioita. Lisää joustavuutta toimintaan tuo mahdollisuus laajentaa yhteistyötä ydinjoukon ulkopuolelle V4+ -formaattissa. Ryhmä voi tämän formaatin puitteissa toimia valittujen kumppaneiden kanssa yksittäisissä hankkeissa, kuitenkin säilyttäen ydinryhmän aloite- ja päätösvalan suomat edut. (Törö, Butler & Grüber 2014, 365–367; Fawn 2013, 339.)

Visegrád-ryhmän perustamisen yhteydessä päätavoitteeksi oli asetettu maiden toimintaympäristön vakauttaminen, joka konkretisoituisi hakeutumalla jäseneksi sekä eurooppalaisiin poliittisiin ja taloudellisiin yhteisöihin että oikeus- ja turvallisuusjärjestelmiin (Visegrád 2020). Tavoitteet olivat toteutuneet yksi kerrallaan alkaen Euroopan neuvoston jäsenyydestä, jonka Unkari ja sen kannoilla muut ryhmän jäsenet saavuttivat heti 1990-luvun alussa, ja jota Nato-jäsenyys oli seurannut valtaosalle ryhmän jäseniä saman vuosikymmenen lopussa. Slovakian jääminen Nato-jäsenyyskehityksessä hitaammaksi – liittyi jäseneksi Naton viidennellä laajentumiskierroksella vuonna 2004 – johtui pääministeri Vladimír Mečiarin, autoritaarisesta hallintatavasta, joka ylenkatsoi demokratiakehitystä, eikä Slovakia siten kyennyt täyttämään vaadittuja ehtoja. Visegrád-yhteistyöllä maat pyrkivät määrätietoisesti luomaan keskieuropalaista, taloudellisesti vakaata aluetta, sillä alueellisesta yhteistyöstä saatava hyöty on pienehköille valtioille, jollaisiksi ryhmän maat voidaan Puolaa lukuun ottamatta tulkita, merkittävä toimintalinja.

V4-yhteistyötä oli Unkarin ja Slovakian välillä pitkään vaikeuttanut kiistely Slovakiassa asuvan unkarilaistaustaisen väestön kohtelusta, mikä oli tulehduttanut maiden välejä 1990-luvun ajan. Vuonna 1995 maat allekirjoittivat perussopimuksen hyvästä naapuruudesta ja

rajoista (Nyyssönen 2003, 18), mutta suhteiden korjaamisen edellytykset paranivat vasta Slovakian pääministerin vaihdoksen myötä vuodesta 1998 alkaen. Tästä huolimatta Unkari oli aktiivisesti ollut rakentamassa Visegrád-yhteistyötä, johon perustuvaa Keski-Euroopan alueen uudelleen rakentamista Orbán esitteli parlamenttipuheessaan kansallisen strategian neljäntenä pilarina:

Meg kellene nyernünk partnerül a szomszédos államokat egy közös közép-európai jövő megalkotásához is. Össze kellene kötni, jó lenne összekötni a néhány évtizeddel ezelőtt elszakadt közép-európai szálakat. Ennek jegyében cselekedtünk, amikor a visegrádi négyek együtműködését újraindítottuk [...] ⁶ (Orbán 2000b.)

Visegrád-maiden keskinäinen sopu edistäisi alueen taloudellisen tilanteen paranemista, joten Orbánin argumentointi menneiden kiistojen unohtamisesta on tulkittavissa erityisesti kysymyksenä Unkarin ja Slovakian välisistä suhteista. Hyvin toimivilla kahdenvälisillä suhteilla on geopoliittista merkitystä Unkarille. Slovakian maantieteellinen sijainti erottaa Unkarin sen tärkeimmiksi osoittautuneista kumppaneista Puolasta ja Tšekistä, ja ilman maantieteellistä yhteyttä on vaarana, ettei Unkari kykene hyötymään täysimääräisesti yhteistyön puitteissa toteutettavista infrastruktuurihankkeista sekä niiden avaamista kauppareiteistä läntiseen Eurooppaan. Visegrád-maiden suurin kehityspotentiaali löytyi taloutta parantavista toimista, joten maiden väliset infrastruktuurihankkeet tukisivat kumppanuuden tiivistymistä, ja juuri tällaisia keinoja Orbán kansallisen strategian osana toi esille.

Konkreettisten rakennustöiden ohella maiden välinen työskentely yhteisten päämäärien puolesta pyrki vaikuttamaan käsitykseen yhtenäisestä Keski-Euroopan alueesta. Visegrád-yhteistyö luoma viitekehys toi yhteen itäisen Keski-Euroopan läntisimpiä valtioita, joiden taholta oli operoitu yli vuosikymmen Keski-Euroopan käsitteen uudelleenmuotoilun puolesta. Keski-Euroopan käsitteen vakiinnuttaminen poliittiseen puheeseen, Visegrád-maiden hyväksyminen käsitteen sisään sekä alueen hyväksyminen vakaana ja taloudellisesti kiinnostavana entiteettinä – etenkin laajemmassa kansainvälisessä kontekstissa – kohottaisi Unkarin statusta geopoliittisella kartalla.

---

⁶ Meidän on saavutettava kumppanuus naapurivaltioidemme kanssa rakentaaksemme yhteistä tulevaisuutta Keski-Euroopalle. Sen olisi hyvä yhdistää muutama vuosikymmen sitten auki revitty Keski-Eurooppa. Toimimme tähän suuntaan, kun aloitimme uudelleen V4 -yhteistyön [...]

Vuoden 2002 lokakuussa presidentti Mádl puhui Euroopan parlamentissa, Strasbourgissa järjestetyssä juhlaistunnossa, jossa hän otti esille Unkarin ja Keski-Euroopan alueen merkityksen Euroopalle. Unkarin osalta jäsenyysneuvottelut EU:n kanssa olivat jo käytännössä ohi, ja liittyminen vahvistettaisiin Unkarissa kansanäänestyksellä puolen vuoden kuluttua, huhtikuussa 2003. Juhlapuheen kielivalinta korosti Unkaria ja unkarilaisuutta sekä puhujan ja tämän edustaman yhteisön itsevarmuutta, sillä englanninkielisiä alkusanoja lukuun ottamatta puhe esitettiin unkariksi, puhujan äidinkielellä. Vielä tässä vaiheessa unkariksi ei ollut EU:n virallinen kieli, mutta puheessa tarjoillaan ”alkupala” tulevasta, jolloin unkarin kieltä kuultaisiin parlamentissa yhdenvertaisena muiden virallisten kielten rinnalla. Koska puhe Strasbourgissa ajoittui unkarilaisille tärkeän vuoden 1956 kansannousun vuosipäivän aattoon, Mádl muisteli puheessaan hyvin sentimentaalisesti tätä historiallista tahdonilmausta demokratian puolesta:

Lokakuun 23. päivä vuonna 1956 oli ehkäpä Euroopan ja Unkarin lähihistorian eurooppalaisin hetki. (Mádl 2002.)

Poikkeuksellisen kylmän sodan aikaisena tapahtumana historiaan jäänyt vuoden 1956 kansannousu alkoi 23. lokakuuta hyökkäyksellä Unkarin kommunistihallintoa vastaan, ja yhteenotot jatkuivat marraskuun 4. päivään, jolloin neuvostoarmeija saapui panssarivaunuineen Budapestiin. (Nyyssönen 1999.) Mádl korostaa kansannousun merkitystä demokraattisen järjestyksen valintana, mutta vallankumouksen kukistaminen alle kahdessa viikossa kertoo myös kansan jakautumisesta. Mádlin yleisönä ei ollut vain Euroopan parlamentaarikot, vaan puheen kielivalinta ilmaisi viestin olevan tarkoitettu myös unkarilaisille, jolloin todennäköisenä tavoitteena oli kuroa umpeen kansallisen kahtiajaon jälkiä. Symbolisesti sama vallankumouksen vuosipäivämäärä 23.10. oli niin ikään valittu Unkarin tasavallaksi julistautumisen päiväksi vuonna 1989. (Miklóssy 2008, 69–70.) Vastaavalla tavalla tiettyyn päivämäärään liitettyä, kansallisen identiteetin rakentamiseen tähtäävää politiikkaa on Unkarissa käytetty myös toisen keskeisen kansallispäivän, maaliskuun 15. yhteydessä (Nyyssönen 2017, 102–105). Nimen tavoin (Korhonen 2010, 2) päivämäärä voi kantaa merkitystä. Rutiininomaisesti vuosittain syklisesti toistuvat päivämäärät ovat politiikan tehostekeinona ihanteellisia: ne toistuvat luonnollisesti, niiden kautta voidaan siirtää hyvin voimakkaasti tunnelautunutta sisältöä, ja linkittämällä tätä merkitystä edelleen voidaan sitä hyödyntää uusien politiikkatavoitteiden toteuttamisessa. Mádlin puheessa päivämäärä yhdistyy

demokratiaan, Unkari rinnastuu Eurooppaan, ja nämä molemmat linkittyvät edelleen ymmärrettäväksi länsimaisuuden selviön kautta.

Myöhemmin samassa puheessa Mádl korosti Euroopan unionin laajentumisen merkitystä historiallisena tapahtumana niin unkarilaisille kuin Euroopalle:

Meille unkarilaisille Euroopan unionin laajentuminen on historiallinen tilaisuus. [...] Ei kuitenkaan ole samantekevää, mihin Euroopan unionin rajat vedetään. Olemme vakuuttuneita siitä, että ilman meitä yhdistynyt Eurooppa jäisi poliittisesti keskeneräiseksi. Eurooppa heikentyi aina, kun sen keskustaa siirrettiin länteen ja kun se saatettiin muusta Euroopasta erilleen. Nyt historian viesti ja Euroopan unionin tahto ovat meille selvät: Keski- ja Itä-Euroopan maat on otettava Euroopan unionin jäseniksi. (Mádl 2002.)

Mádl painotti lähestyvän Euroopan unionin itälaajentumisen ainutkertaisuuden merkitystä unkarilaisille, mutta samalla laajentuminen täydellistäisi Eurooppaa. Käsillä oleva Euroopan unionin viides laajentumiskierros jäisi historiaan erityisen merkityksellisenä tapahtumana, koska kylmän sodan tuottaman kahtiajaon narratiivi olisi mahdollista häivyttää itäisen Keski-Euroopan maiden liittyessä osaksi unionia. Euroopan kokonaisuus, jollaisena se oli historiassa ymmärretty, jakautui Mádlin puheessa varsinaiseen EU:n jäsenmaista koostuvaan Eurooppaan ja sen ulkopuoliseen muuhun Eurooppaan, jota Unkari etulinjassa edusti. Tämä Mádlin jaottelu mukailee narratiivia, jossa EU on Euroopan ydin ja sen ulkopuolisten alueiden eurooppalaisuuden aste ratkaistaan poliittisissa keskusteluissa (Korhonen 2010, 14). Euroopan unionin mieltäminen varsinaiseksi, oikeaksi Euroopaksi juontuu Rooman sopimuksen kirjauksesta, jonka mukaan jäsenyyden hakeminen on jokaisen eurooppalaisen valtion mahdollisuus. Kylmän sodan päätyttyä entiset kommunistiset maat identifioituivat EU:n edustamaan Eurooppaan nähden ”uutena Eurooppana” (Moisio 2002, 110), jonka Mádl puheessaan jakoi kahteen ryhmään: Keski- ja Itä-Eurooppaan. Visegrád-maiden määrätietoinen työ keskieuropalaisen profiilin puolesta ohjaa Unkarin ensin mainittuun maaryhmään, jonka ulkopuolelle jää vielä maantieteelliseksi Euroopaksi ymmärretty ja mahdollisesti joskus poliittisena Eurooppana hyväksyttävä Itä-Euroopan alue. Kahtiajako osoittaa, että itään liittyvä stagnaatiomielikuva oli edelleen relevantti länsimaisuuden, eurooppalaisuuden ja Eurooppaan kuulumisen määrittelyssä.

4.2 Syvät eurooppalaiset juuret

Virallisen Unkarin tarve vakuuttaa keskusteluissa länsimaisten juuriensa pitävyyttä ei päättynyt Nato-jäsenyyteen, vaan diskurssia pidettiin yllä säännönmukaisesti julkisissa puheissa. Poikkeuksellisen näkyvä paikka puheelle tarjoutui Yhdistyneiden kansakuntien vuosituhannen huippukokouksessa New Yorkissa. Toisen maailmansodan jälkeen perustettu kansainvälinen järjestö keskittyy toiminnassaan maailman rauhan, turvallisuuden, oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien edistämiseen, ja puheareenana sen yleiskokoukset saavuttavat ansaitsemansa kansainvälisen huomion. YK:n kolmipäiväinen kokous nautti poikkeuksellista maailmanlaajuista näkyvyyttä, sillä vuosituhannen vaihdetta painottanut tapahtuma keräsi ennätysmäärän osallistujia: maailmanjohtajia ja korkeita virkamiehiä oli paikalla yli 190 maasta. (United Nations 2009). Unkaria, joka oli aloittanut järjestössä Varsovan liittoon kuuluvana Unkarin kansantasavaltona vuonna 1955, edusti tässä YK:n Millennium-kokouksessa presidentti Mádl. Vain kuukautta aiemmin Unkarin presidentin virkaan astunut Mádl käsitteli puheenvuorossaan yleisiä tulevaisuuden haasteita globalisaatiosta ympäristönsuojeluun, otti kantaa YK:n uudistamisen puolesta, mutta käytti tilaisuutta myös viestiäkseen Unkarista ja sen edustamasta arvomaailmasta:

For us Hungarians, a nation proud of its history, values represent the basis of policies. The Republic of Hungary also pursues a foreign policy based on values. Consequently, universal values such as respect for human rights and fundamental freedoms – including minority rights – democracy, the rule of law and social justice remain close to our hearts and minds. [...] The anniversary of Hungary's 1,000 years of Statehood coincides with the new millennium. (Mádl 2000.)

Puheenvuoronsa aikana presidentti Mádl nosti Unkarin nimen esiin viisi kertaa ja tasavaltaista valtiomuotoa, joka otettiin käyttöön vuonna 1989, hän korosti erityisen tarmokkaasti tässä maansa arvopohjasta kertovassa puheen osassa. Ero entisen ja nykyisen välillä löytyi muutoksesta monipuoluejärjestelmään, joka demokraattisuuden osoituksena kehystää Unkarin asemaa länsimaisena valtiona. Samalla Mádl osoitti Unkarin valtiomuotoaan myöten omaksuneen oikeusvaltion periaatteen mukaiset länsimaiset arvot.

Mádlin mukaan Unkarin pitkä historia pohjautuu sen tuhat vuotta kestäneeseen itsenäisen valtion asemaan. Tästä historiastaan ylpeälle kansakunnalle arvot ovat kaiken politiikan toimintalinjausten tärkein perusta. Siten myös YK:n edustamat universaalit arvot ovat

unkarilaisille merkityksellisiä. Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen, erityisesti vähemmistöjen huomioiminen, demokratia, oikeusvaltio ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus kuvastavat unkarilaista arvomaailmaa. Länsimaisten arvojen korostamiseen YK tarjoaa ehkä kattavimman mahdollisen hyväksynnän paikan, mikä oli Unkarin länsimaisen arvomaailman tunnustamiselle erittäin tärkeää. Mádlin luettelemat länsimaisuuden merkit yhdistivät kuulijoita, ne toimivat selviönä, jonka yhteyteen puhuja liitti mielikuvan Unkarista tunnustettuna itsenäisenä toimijana jo tuhannen vuoden takaa. Mádl luotti pitkän iän tuomaan auktoriteettiin sekä viittasi implisiittisesti maansa kristilliseen perintöön, jonka perusteella Unkarin länsimaisuus sidotaan erittäin syvälle kansakunnan ymmärrykseen. Muutamaa vuotta myöhemmin Euroopan neuvoston kokouksessa vuonna 2003 pääministeri Péter Medgyessy välitti samaa Unkarin kristillisiin juuriin perustuvaa ajatusta presidentti Mádlia suoremmin sanakääntein:

I am representing a country which, almost fifteen years after the change of regime and thanks to the work of four different governments, is now a democratic law-based state with a competitive market economy. A modern Republic of Hungary will be definitively resuming its place in Europe next spring. I say “resuming its place” because throughout its centuries of existence as a nation Hungary has always been part of Europe. At the turn of the last millennium St Stephen, the first King of Hungary, converted to Christianity and at the same time founded a European state. (Medgyessy 2003b.)

Euroopan neuvosto on eurooppalainen yhteistyöjärjestö, joka on profiloitunut läntisten arvojen ja ihmisoikeuksien puolestapuhujana. Se tarjoaa näkyvyyttä puheenpitopaikkana erityisesti maantieteellisen Euroopan alueella. Unkarin eurooppalaisuus perustuu Medgyessyn argumentin mukaan demokratian, oikeusvaltion ja kapitalistisen talousjärjestelmän rakentamisen lisäksi – ja oikestaan näiden saavutusten yläpuolella – yli tuhat vuotta alueella vaikuttaneeseen kristinuskoon, joka on kulkenut valtion kehityksen mukana koko tämän ajan sitoen Unkarin syvin juuriin kuuluvaksi Eurooppaan. Keskiajalla kuninkaan ja katolisen kirkon välinen yhteistyö oli varsin tyypillinen ja molempia osapuolia hyödyttävä järjestely, jossa kuningas turvasi kirkon taloudelliset ja materiaaliset resurssit ja kirkko puolestaan legitimoiti kuninkaan vallan (Kocsis 2006, 359). Said (2011) selittää kristinuskon ja länsimaisuuden tiivistä yhteyttä kolonisaatiolla. Erityisesti brittiläistä maailmanvalloitusta harjoitettiin lähetystyön muodossa, joka perustui ajatukselle kristittyjen edustaman kulttuurin oikeutetummasta asemasta suhteessa islamilaiseen kulttuuriin. (kts. myös Agnew 2003; Jouhki

& Pennanen 2016.) Myös Huntington (2003) painottaa uskonnon merkitystä kulttuurisen identiteetin ja alueen määrittäjänä: länsimaisuus määrittyy kristinuskon, erityisesti katolisuuden ja protestanttisuuden perusteella. Länsimainen kulttuurialue kohtaa idässä islamin ja ortodoksiuskonnon, joihin vertaamalla länsimaisuuden erityispiirteet voidaan havaita (Huntington 2003, 54–55; Kocsis 2006, 358–360). Uskonnon merkitys eurooppalaisuuden rajojen määrittäjänä on noussut esiin Turkin EU:n jäsenyysneuvotteluiden yhteydessä. Joidenkin tulkintojen mukaan Turkin islamiin, ja täten itämaisyyteen liitettävä kulttuurinen perintö on ensin hidastanut ja sitten käytännössä pysäyttänyt EU:n ja Turkin välisten jäsenyysneuvottelujen edistymisen. (Lepistö 2008, 46–48.)

Liittämällä kristinuskon ja sen arvomaailman erottamattomaksi osaksi Unkarin kansakuntaa, ja puhumalla Unkarista yhtenä Euroopan vanhimmista valtioista, Medgyessy vakuuttaa Unkarin juurtuneen länteen jo paljon aiemmin kuin moni läntiseksi tunnustettu valtio oli ollut olemassa. Puhuja hyödyntää kristinuskoa osana länsimaisuuden selviötä tekemällä retorisen siirron keskiaikaisen kuningaskunnan ja nykyaikaisen valtion välillä, ja kansakunnan käsitteen avulla yhteys länsimaisuuteen pysyy elävänä huolimatta tuhannen vuoden aikasiirtymästä. Puhe perustuu länsimaisuuden selviön perusasetelmaan, jossa kristinusko muodostaa jakolinjan idän ja lännen välille. Itään liittyvät konnotaatiot kertovat passivisuudesta, hitaudesta, takapajuisuudesta ja vastaavista ominaisuuksista, jotka korostavat lännen modernisaatioon nojaavaa etuoikeutettua asemaa.

Medgyessyn puheessa Unkari kuvataan modernina ja aktiivisena toimijana, joka ottaa takaisin paikkansa Euroopassa. Edellisten viidentoista vuoden aikana tehdyt muutokset poliittisen ja taloudellisen järjestelmän uusimiseksi vastaavat länsieurooppalaisia standardeja ja puhuvat vahvasti Unkarin asemasta eurooppalaisena valtiona. Pääministerin argumentit eivät olleet yksipuolisen tulkinnan tulosta, vaan ne olivat saaneet tukea Euroopan komission puheenjohtajan Romano Prodin (2003) aiemmin saman vuonna Budapestissä pitämässä puheessa, jossa Prodi sanoi Unkarin täyttäneen suurimman osan jäsenyyden vaatimuksista. Kun Unkarin jäsenyys astui voimaan toukokuun ensimmäisenä päivänä vuonna 2004, – mikä tapahtui noin seitsemän kuukautta Medgyessyn puheen jälkeen – Prodi (2004) esitti uudet jäsenet tasavertaisina toimijoina Euroopan unionissa: ”These reforms now mean the new members can join our institutions with their heads held high, with equal rights and responsibilities.”

4.3 Unkarilainen kansakunta

Parlamentin kevätistuntokauden avajaispuheenvuorossa vuonna 2001 Euroopan unionin jäsenyyssprosessiin liittyvä lainsäädäntötyö oli kauden merkittävin tehtävä, jonka onnistuminen oli kiinni parlamentin yhteistyökyvystä. Pääministeri Orbánin toiveeseen saada laaja tuki kansakuntamäärittelyä rajaavalle lainsäädännölle vaikutti myös seuraavana keväänä käytävät, järjestyksessään neljännet järjestelmän muutoksen jälkeiset parlamenttivaalit, jotka saattaisivat muuttaa parlamentin poliittisia voimasuhteita. Kansallisen identiteetin rakentamista priorisoitiin lainsäädäntötyössä:

Szeretném, ha a státustörvény megalkotásakor, amely immáron a Kárpát-medencei összefogás talán legfontosabb jogszabálya lesz, szintén sikerülne elnyernünk szinte minden képviselőtársunk támogatását.⁷ (Orbán 2001.)

Pääministeri puhui statuslain hyväksymisen puolesta, jonka tavoitteena oli Unkarin naapurivaltioissa asuvan ja unkarilaisia sukujuuria omaavan väestön tukeminen. Laissa oli määrä säätää unkarilaisuustodistuksesta, jolla Unkarin ulkopuolella asuvat taustaltaan unkarilaiset saisivat tiettyjä etuisuuksia, esimerkiksi opetukseen ja matkustamiseen liittyen. Statuslaiksi nimetty lakipaketti ei kuitenkaan koskettanut EU-maissa asuvia unkarilaisvähemmistöjä. (Nyyssönen 2017, 206.) Emilia Palosen (2018, 310) mukaan kommunistihallinnon romahtaminen oli erityisen otollinen hetki kansakunnan määrittelylle, mikä näkyy myös Unkarissa, jossa valtiorajojen takana asuvien unkarilaistaustaisen väestön etujen valvonta ja suojeleminen on ollut poliittisesti tärkeää kylmän sodan päättymisen jälkeen (Batory 2010, 46).

Kansakuntapolitiikalla, josta statuslaki on yksi esimerkki, tarkoitetaan politiikkaa, joka koskee Unkarin ulkopuolella asuvia unkarilaisvähemmistöjä (Nyyssönen 2017, 202). Unkari on pyrkinyt lisäämään vaikutusvaltaansa naapurimaissaan, joista Slovakiassa, Romaniassa ja Serbiassa asuu eniten unkarilaisia (Butler 2007, 1124). Suhde näihin ulkounkarilaisiin on kaksijakoinen: toisaalta helposti integroitava ja sosiaalikulunnuksiltaan edullinen työläisreservi (Butler 2007, 1128), ja toisaalta ihmisryhmä, jota käytetään ulko- ja sisäpolitiikan tarpeisiin. Joidenkin näkemysten mukaan kansakuntaidentiteetin rakentaminen priorisoitui Unkarin

---

⁷ Haluaisin, että statuslain, josta tulee ehkä Karpaattien altaan tärkein säädös, laatimisen hetkellä onnistuisimme voittamaan lähes jokaisen edustajamme tuen.

ulkopoliittisena tavoitteena ohi hyvien naapuruussuhteiden ylläpidon ja euroatlanttiseen integraatioon sitoutumisen (Butler 2007, 1120), joita voisi pitää läntiseen yhteisöön suoremmin yhdistettävänä tavoitteina ja tämän vuoksi EU:n jäsenyyttä paremmin tukevana toimintana.

Kansakuntapolitiikan keskeisyys osoittaa Unkarin kiinnostuksen määritellä kansalaisuutta tavoilla, jotka sitovat unkarilaisuuden asuinpaikasta riippumatta osaksi Unkarin hallintaa. Suhtautuminen kansakuntaideologiaan ei muuttunut vuoden 2002 parlamenttivaalien jälkeen valitun uuden hallituksen myötä. Fidesz-puolue ei onnistunut uusimaan vaaleissa hallituspaikkaansa vaan melko tasaväkisen lopputuloksen jälkeen hallituksen muodostivat Unkarin sosialistinen puolue (MSZP) ja Vapaiden demokraattien liitto (*Szabad Demokraták Szövetsége*, SZDSZ). Pääministeriksi valittu – jo edellisessä luvussa mainittu – Medgyessy puhui Euroopan neuvostossa vuonna 2003 vähemmistöistä:

Hungary is a typically European country even where its minorities are concerned. It has responsibilities towards these minorities, irrespective of whether they live inside or outside our national borders. The population of Hungary is ten million, and there are a further three million Hungarians living in neighbouring countries. (Medgyessy 2003b.)

Vähemmistöjen asian esille ottaminen tällä puheareenalla on luontevaa, sillä Euroopan neuvosto on profiloitunut läntisten arvojen ja ihmisoikeuksien puolestapuhujana. Sitaatissa pääministeri Medgyessy samasti Unkarin muiden Euroopan maiden kanssa vähemmistöjä koskevassa kysymyksessä, totesi maansa vastuun näitä vähemmistöjä kohtaan ja muistutti kuulijoita, tosin edeltäjiään maltillisemmin, Trianonin sopimukseen seurauksena aiheutuneista alueiden ja väestön menetyksen jatkoseurauksista. Kun muualla Euroopassa vähemmistöryhmä tavanomaisesti tulkittiin määrältään pienemmäksi osaksi hallitsevasta ryhmästä, ja tämän arviointi kohdistuu kunkin valtion omien rajojen sisäpuolelle, rajattiin Unkarissa tästä poiketen vähemmistöksi ensisijaisesti lähialueiden unkarilaistaustainen väestö, jonka suojele oli toisesta näkökulmasta tulkittavissa väylänä puuttua naapurivaltioiden asioihin.

Kommunistisen järjestelmän romahtamisen aiheuttama nimien ja merkitysten muutos, tai jopa niiden katoaminen, voimisti tarvetta luoda kansallista identiteettiä. Valtiorajojen politisointiin ja väestömäärään perustuva kansakuntaidentiteetin luomisprojekti aloitettiin Unkarissa heti kylmän sodan päättymisen jälkeen. Tämän ”laajennetun kansalaisuuden” idean esitti julkisesti pääministeri József Antall vuonna 1990 puheessa, jossa hän ilmoitti henkisesti hallitsevansa 15

miljoonaa unkarilaista, väestömäärän ollessa Unkarissa virallisesti noin 10 miljoonaa (Butler 2007, 1120; Palonen E. 2018, 313). Rajantakaisten unkarilaisten kysymys syntyi Trianonin rauhansopimuksen myötä vuonna 1920, jolloin Unkarin alueita jaettiin sodassa menestyneiden valtioiden kesken. Unkari menetti tuolloin lähes kaksikolmasosa sotaa edeltäneestä alueestaan ja noin kuusikymmentä prosenttia väestöstään (Linden 2000, 127). Rajantakaisen unkarilaisväestön laskeminen osaksi Unkarin virallista väestömäärää vaikuttaa olennaisen tärkeältä kansallisen identiteettiprojektin rakentamistyössä, sillä teemaa on pidetty esillä säännöllisesti.

Väestömäärän tai muiden valtioon liitettävien kvantitatiivisten ominaisuuksien, kuten bruttokansantuotteen, perusteella ei voi suoraan päätellä onko kyseessä suur- vai pienvaltta, eli kuinka valtio käyttäytyy suhteessa muihin (Toje 2010, 46). Kuitenkin väestömäärällä argumentointia voi pitää Unkarin oman edun maksimointina perinteisen valtakamppailun hengessä. Unkarin tapa käyttää kansakunta-argumentointia poliittisen tilansa laajentamiseen vaikuttaa menneen, imperialistisen ajan kaipuulta, vaikka historian tapahtumiin viittaaminen osoittaaakin Unkarin yhteyden länteen Itävalta–Unkarin kaksoismonarkian osana. Unkarilaisessa politiikassa kansakuntaretoriikalla vaikuttaa olevan vakiintunut asema, jota Medgyessy puheessaan lujittaa, mutta kansainvälisessä kontekstissa asia ei täytä hyväksynnän ehtoja.

Eurooppalaisittain katsottuna unkarilaisia merkittävämmäksi vähemmistöryhmäksi nousee romaniväestö, joka on myös Unkarissa vähemmistöasemassa elävistä ryhmistä suurin. Arvioiden mukaan romaneja oli noin kuusi prosenttia Unkarin väestöstä vuonna 2000 (Timmer 2013, 303). Koska vähemmistöasialla on merkitystä niin EU:n kuin Euroopan neuvoston agendalla, ei Medgyessy voi täysin sivuuttaa aihetta Euroopan neuvoston puheessaan, vaan jatkaa hieman myöhemmin Unkarin romanien tilanteesta:

The social integration of the Roma in Hungary is not merely a matter of protecting minorities. Unless there are major improvements in the lot of the Roma community, enabling them to catch up with the rest of society, Hungary cannot hope to become a modern European state. [...] It gives me great pleasure, therefore, to offer the Hungarian Government's assistance in setting up, under the auspices of the Council of Europe, a European centre in Budapest for national and ethnic minorities. (Medgyessy 2003b.)

Romanit tunnustetaan erillisenä yhteisönä, jolle Unkarin tulee antaa mahdollisuus päästä samalle tasolle muun väestön kanssa. Asettamalla romanit ja muut yhteiskunnan jäsenet vastakkain puhuja myöntää romaniväestön eriarvoisuuden. Romanit kuuluivat suurimmalta osin siihen unkarilaisen yhteiskunnan kolmannekseen, joka oli sosiaalisesti heikoimmassa asemassa. Tähän pääsyynä mainitaan rikollisuus, johon köyhyys ajaa romaniväestöä, ja joka leimaa romaneja yhteiskunnan osana. (Miklóssy 2003, 76–77.) Useiden Unkarissa tehtyjen tutkimusten mukaan asenteet romaneja kohtaan olivat negatiivisia (Timmer 2013, 303).

Pääministerin puheessa romanien integroimisessa unkarilaiseen yhteiskuntaan ei ole kuitenkaan kysymys pelkästään vähemmistöjen suojelusta, vaan epäonnistuminen tässä vaarantaisi Unkarin statuksen nykyaikaisena eurooppalaisena valtiona. Länsimaista arvopohjaa ylläpitävä Euroopan unioni kieltää lainsäädännössään syrjimisen rodun tai etnisyyden perusteella, minkä lisäksi jäsenyysehtojen erityiset maininnat ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen suojelun osalta olivat heikkoja lenkkejä Unkarille jäsenyysneuvotteluissa. Vähemmistöjen integroiminen yhteiskuntaan oli huomioitu EU:n jäsenyysneuvotteluissa, ja Phare-ohjelman kautta Unkarin romaniväestön tukemiseksi oli menestyksekkäästi jaettu yli 16 miljoonaa euroa (Spirova & Budd 2008, 84–87). Vaikka asenteiden muuttaminen vie aikaa, tukiohjelmien avulla Unkari oli kyennyt parantamaan romaniväestön asemaa riittävästi saavuttaakseen päätavoitteen. Medgyessy jatkaakin puheessa erilaisten toimien esittelyä, joiden avulla romanien sosiaalista asemaa voidaan parantaa ja osoittaa Unkarin olevan valmis ottamaan ohjat romanikysymyksen ratkaisussa myös laajemmassa eurooppalaisessa mittakaavassa. Unkarille Euroopan neuvosto on mitä sopivin paikka tulla ulos vähemmistöasioissa, ja kansainvälisellä arenalla tehty tarjous romanien aseman parantamiseksi on eräs tapa pyrkiä kasvattamaan maan maineresursseja.

5 UNKARIN ASEMOITUMINEN GEOPOLIITTISELLE KARTALLE

Maisterintutkielmassani olen tutkinut puheaineistoon pohjautuen Unkarin asemointia vuodesta 1998, jolloin neuvottelut Euroopan unionin täysjäsenyydestä alkoivat, aina Unkarin EU-jäsenyys sopimuksen vahvistamiseen vuonna 2003. Tutkimusaineistoksi valikoituneet parlamentti- ja juhlapuheet jakautuivat presidentti Mádin ja kolmen eri pääministerin (Horn, Orbán ja Medgyessy) esityksiin, pääpainon ollessa pääministerien puheissa. Tutkimusaineisto rajautui ajallisesti hetkeen, jolloin Unkari oli siirtynyt EU-jäsenyysneuvotteluiden aktiiviseen vaiheeseen. Tämän aikarajauksen sisään mahtui yksi täysi pääministerikausi (Orbán 1998–2002), joka painotti aineistossa kyseisen puhujan roolia. Tutkimusaineisto suhteutuu kuitenkin hyvin tutkimuksen aikarajauksen ja pääministerien toimikausien välillä sekä osoittaa, että otollisesti jäsenyysneuvottelujen ajalle osunut virkakausi antaa henkilölle ainutlaatuiset mahdollisuudet toimia.

Aineiston analysoinnissa olen käyttänyt apuna geopolitiikan teorioita varhaisista realismin koulukunnan näkemyksistä aina kriittisen geopolitiikan tulkintakäsitteistöön. Kylmän sodan jälkeisessä maailmassa geopolitiikka on säilyttänyt historiallisen yhteytensä maantieteelliseen sijaintiin ja alueeseen sekä sitä määrittäviin rajoihin. Kuitenkaan geopolitiikka ei pitäydy käsittämään ainoastaan valtion lähialueen politiikkaa, vaan suuntautuu laajemmalle turvallisuus- ja ulkopoliitiikan osana. Geopolitiikka on kehittynyt usein neutraalina nähdyn maantieteen ja politiikkana käsitetyin kansainvälisten suhteiden hoitamisen varassa, mutta se on muuttunut kulttuurisen tulkintatavan myötä politiikan aspektiksi, jossa geon muodostavat alue, raja ja identiteetti (Harle & Moisió 2000). Kun politiikkaa tulkitaan kielellisenä kamppailuna, voidaan paremmin käsittää geopolitiikkaan sisältyvä valta. Geon politiikassa

alue, raja ja identiteetti tarjoavat toimintapinnan poliittisuudelle, josta toimijat ammentavat pelivaraa tavoitteidensa toteuttamiseksi.

Koska puhuminen on politiikassa tärkein vallankäyttökeino, sisältää aineiston analyysi geopoliittisen tarkastelun ohella retoriikan tutkimuksen näkökulman. Klassisen retoriikan puheiden tyylijien määrittelyn ja metaforan ohella keskeisenä tulkinnan välineenä oli retorisen selviön käsite. Retorinen selviö voidaan tulkita poliittisen kamppailun keskustelutilana, tai yhteisesti jaettuna käsitekimpuna, ja pyrkimyksenä rakentaa käynnissä olevan debatin kannalta riittävä yhteisymmärrys. Selviön sisältö rajautuu hyväksymisprosessin kautta. Debatissa, joka käydään selviön merkityksistä, yritetään erilaisin retorisin keinoin murtaa vastustajan antamia merkityksiä, yhdistellä niitä omiin merkityksenantoihin tai parannella selviötä muulla tavoin politiikkatavoitteen saavuttamiseksi (Jackson 2006, 45). Analyysin kannalta tärkeäksi muodostui länsimaisuuden retorinen selviö, jota on rakennettu historiassa uudelleen kohtaamaan ajassa vaihtuvat politiikkakäsitteet. Kun puheessa viitataan länsimaisuuteen, keskustelun osapuolille jää mahdollisuus oman intressinsä mukaiseen länsimaisuuden käsitteen muotoiluun. Näin siksi, että retorinen selviö sietää siirtymiä, jolloin kaikkea aiemmin annettua sisältöä ei ole tarpeen siirtää uuteen debattiin, vaan löyhä yhteys selviön aiempaan rajanvetoon riittää.

Tässä luvussa vastaan edellisten kahden luvun analyysiin perustuen maisterintutkielmani tutkimuskysymyksiin Unkarin geopoliittisesta asemoinnista ja siihen käytetystä vakuuttelusta. Aloitan vastaamisen tutkimuskysymyksiin siitä, millä argumenteilla puheissa vedottiin Unkarin kuuluvan läntisten yhteisöjen jäseneksi. Toisessa alaluvussa vastaan tutkimuskysymykseen siitä, miten Unkari geopoliittisesti asemoitui tutkimuksen ajanjaksolla.

5.1 Länsimainen valtio

Vuonna 2004 tapahtuneen Euroopan unionin viidennen laajentumisen erityisyys oli se, että ensimmäistä kertaa jäseniksi hyväksyttiin joukko entisen Itä-Euroopan sosialistimaita. Uusien jäsenmaiden poliittisen ja taloudellisen järjestelmän yhteensopivuus EU:n toimintaan varmistettiin lukuisten neuvottelujen ja arviointien kautta. Kuitenkin yksi suurimmista poliittisista haasteista oli kylmän sodan aikaisen Euroopan jakolinjan hälventäminen, Itä-

Euroopan käsitteen hautaaminen yhdessä alueen kommunistisen historian kanssa ja uutta aikaa kuvaavien alueellisten käsitteiden luominen. Kylmän sodan päättymisestä seurannut merkitysten yhtäkkinen katoaminen aiheutti useimmille eurooppalaisille kansallisvaltioille identiteettikriisin (Harle & Moisio 2000, 9), mutta toimintansa tarkoitusta joutuivat pohtimaan myös Euroopassa vaikuttavat multilateraaliset yhteisöt, kuten Euroopan unioni ja Nato. EU:n valintana oli jatkaa profiloitumista rauhanprojektina ja arvoyhteisönä, Natossa valittiin niin ikään poliittisen ulottuvuuden korostaminen. EU:n ulkopuolisen Euroopan kansallisvaltioissa paremman tulevaisuuden katsottiin löytyvän läntisestä maailmasta. Unkarissa merkitysten muutos tarkoitti oman toimijuuden löytämistä, suuntautumista läntisten yhteisöjen jäseneksi ja taloudellisen ja poliittisen järjestelmän vaihtamista tämän saavuttamiseksi.

Niin Naton kuin EU:n jäsenyyden ehtona vaaditaan sitoutumista yhteisön arvoihin, sillä yhteistyön toivotaan paranevan yhteisesti jaetun arvopohjan myötä. EU:n arvopohja perustuu YK:n ihmisoikeusjulistuksen universaaleihin arvoihin, joiden ohella poliittista arvomaailmaa ohjaa demokratian ja oikeusvaltion toteutumisen vaateet. Naton tekemä valinta profiloitua puolustuksellisen toiminnan sijasta poliittisena yhteisönä tarkoitti uusien jäsenmaiden hyväksymistä – poliittisissa puheissa – ensisijaisesti läntisinä ja demokratian pelisäännöt hallitsevina kumppaneina.

Unkarin hallinnon pääasiallinen tehtävä oli saada läntisten yhteisöjen edustajat vakuuttuneeksi Unkarin länsimaisuudesta, josta konkreettisella tasolla kertoivat poliittisen ja taloudellisen järjestelmän sekä pankkisektorin rakenteiden yhdenmukaistaminen länsimaisten järjestelmien kanssa. Poliittisessa keskustelussa vakuuttaminen tapahtui painottamalla puheissa Unkarin historiallista ja kulttuurista yhteyttä Eurooppaan, Jaltan sopimuksesta seurannutta kommunismia epäoikeudenmukaisuutena ja Unkarin toimijuutta muutoksen aikaansaamiseksi. Tutkimusaineiston analyysin perusteella poliittisessa keskustelussa väljästi määritelty länsimaisuuden selviö oli toimiva keskustelutila puhuttaessa Unkarin hyväksymisestä osaksi poliittisena Eurooppana käsitettyä entiteettiä. Jäseneksi hyväksyminen legitimoit Unkarin läntisenä ja eurooppalaisena valtiona, ja länsimaisuuden selviön sisältö ja rajat vahvistuivat läntisten yhteisöjen ja niiden uusien jäsenmaiden välisessä keskustelussa. Unkarin tavoitteet päästä osaksi läntisiä sotilaallisia ja poliittisia yhteisöjä vastasivat valtion tarpeeseen alueellisen ja taloudellisen turvallisuuden varmistamisesta ja vakauttamisesta. Nato-jäsenyys tuki jonkin verran Unkarin EU:n jäsenyysneuvotteluita länsimaisen arvopohjan, etenkin

demokratian vaatimuksen vakuuttamisessa. Koska EU:n jäsenyydessä kyse on laajemmin verkottuneesta yhteistyöstä jäsenten välillä verrattuna Naton toimintaan, puolustusliiton jäsenyyden saavutettavuus oli Unkarille jäsenyysehtojen vaatiman demokraattisuuden asteen vakuuttamisena EU:ta vaivattomampaa. Unkarille Nato-jäsenyys oli tärkeä ensisijaisesti valtion turvallisuuden varmistajana, ja siten se oli luonteva valinta lähestyä läntisiä yhteisöjä. Tutkimusaineiston analyysin perustella Unkari vakuutti Naton osoittamalla riittävän demokraattisuuden asteen sekä käyttämällä saavuttamaansa hyvää maineresurssia, jota oli karttunut muun muassa rauhanomaisesti toteutetun järjestelmänvaihdoksen seurauksena. Naton jäsenyys merkitsi Unkarille tunnustusta demokraattisena valtiona ja Unkarin asteittaista vakiinnuttamista länsimaisuuden selviön keskustelutilaan.

EU:n jäsenyyskelpoisuuden suhteen demokratiasta olisi voinut ajatella muodostuvan kuningaskäsite länsimaisuuden todistelemisessa, minkä seurauksena muu länsimaisuuden selviöön liittyvä käsitteistö jäisi debatissa taustalle. Unkarin hallinto kuitenkin perusteli länsimaisuuttaan Nato-jäsenyyden jälkeen huomattavan usein juuri tällä muulla länsimaisuudella, kuten kristillisen perinnön, Unkarin kuningaskunnan tuhatvuotisen historian sekä Karpaattien altaaseen juurtuneen unkarilaisen kansakunnan olemassaoloon vetoamalla. Tällaista vakuuttelua esitettiin kansainvälisten näkyvyyden puhepaikoilla, YK:ssa, Euroopan neuvostossa tai Euroopan parlamentissa, jotka arvoyhteisöinä ja juhlapuheiden paikkoina sopivat länsimaisten arvojen esille tuomiseen ja tarjoavat viestille laajemman yleisön sekä näkyvyyden. Kansainvälinen näkyvyys toimi myös sisäpoliittisena vakuutteluna unkarilaisten ja hallinnon välisen luottamuksen vahvistamisessa ja kansallisen identiteetin lujittamisessa, jollaisesta aineistossa erinomaisesti kertoivat vasta virkaansa astuneen presidentti Mádlin puhe YK:n vuosituhatkokouksessa ja hänen myöhempi puheensa Euroopan parlamentissa. On hyvin mahdollista, että Unkarissa ymmärrettiin jäsenyyden kannalta kriittisten demokratisoitumistoimien riittävän juuri ja juuri vaaditulle tasolle, jolloin puheissa haluttiin painottaa Unkarin hyvää maamainetta.

Ihmisoikeuksien toteutuminen ja vähemmistöjen aseman turvaaminen on tärkeää EU:n, Euroopan neuvoston ja YK:n kaltaisille toimijoille. Unkarissa romanivähemmistöjen asema oli yksi hankalimmin korjattavissa olevista EU:n jäsenyysneuvottelujen asioista. Asia ohitettiin usein myös tutkimusaineiston perusteella, tai vähemmistön käsitettä hämärrettiin puhumalla

naapurivaltioissa asuvista unkarilaisista vähemmistöistä. Kansakuntapolitiikan unkarilaisvähemmistöretoriikka ei kuitenkaan saanut kansainvälistä poliittista hyväksyntää.

Aineiston perusteella puheissa demokratia otettiin esille useammin Unkarin parlamentissa pidetyissä poliittisissa puheissa kuin kansainvälisissä juhlapuheissa. Tämä on linjassa parlamentin kansallista järjestelmää rakentavan roolin ja EU:n täysjäsenyyden rakenteellisten vaatimusten kanssa. Parlamenttipuheissa asioiden todettiin pysyneen demokraattisessa kehityksessä, viitattiin demokratian käsitteen suhteellisuuteen ja tulkintaan EU:n maaraportin antamasta hyväksynnästä Unkarin demokratian tason suhteen. Demokratiaan vetoamista kansainvälisessä kontekstissa tapahtui presidentin puheissa, joissa korostettiin Unkarin valtiomuotoa tai vuoden 1956 vallankumousta demokratiatahdon osoituksena.

Maisterintutkielmani vahvistaa aiemman tutkimuksen (esim. Nyssönen 1999; 2017; Miklóssy 2008) havainnot Unkarissa harjoitetun politiikan tendenssistä ammentaa perusteluissaan historiallisista tapahtumista. Vakuuttaessaan läntisiä yhteisöjä länsimaisuudestaan Unkari vetosi useimmin historiallisiin eurooppalaisiin siteisiin: unkarilaisen kansan kuulumiseen Karpaattien altaan alueelle, tuhat vuotta aiemmin perustettuun Unkarin kuningaskuntaan ja sen kristilliseen perintöön. Toisaalta puheissa vedottiin uhrin asemaan ja kommunistihallinnon alle päätyksen epäoikeudenmukaisuuteen, mikä uudessa tilanteessa tulisi ehdottomasti korjata. Kansainvälisissä puheissa vedottiin maltillisesti läntisten yhteisöjen tärkeänä pitämään demokratiaan, jota käsiteltiin enemmän teknisenä ja välttämättömänä seikkana kuin keskeisenä länsimaisena arvona. Demokratia kuitenkin mainittiin arvona YK:ssa ja Euroopan neuvostossa pidetyissä juhlapuheissa.

5.2 Keskieurooppalainen toimija

Unkarin toimijuus keskiajalta lähtien oli ollut marginaalista, pikemmin muiden tahtoon sopeutumista kuin omien intressien toteuttamista. Viimeisen sadan vuoden aikana tästä todisteita olivat Trianonin rauhansopimus vuonna 1920, jonka seurauksena Unkarin valtion alue rajautui kolmannekseen entisestä ja toisen maailmansodan aikainen Jaltan sopimus, jolla Unkari määräytyi Neuvostoliiton etupiiriin ja kommunistisen hallinnon alle. Tämän kuvauksen

perusteella Unkari oli historiallisesti kategorioitavissa pieneksi valtioksi, jolle mahdollisuudet vaikuttaa oman tulevaisuuteensa ovat vähäiset tai olemattomat.

Unkarin geopoliittisen asemoinnin arvioimiseksi tulkitsin tutkimusaineiston puheista merkkejä liikkeestä, eli rajaan, alueeseen ja identiteettiin liittyvistä määrittelyistä ja etsien muutosta Unkarin käyttäytymisessä suhteessa muihin valtioihin. Geon politisoinnissa on kyse kielellisesti tuotetusta todellisuudesta, jota muun muassa edellisessä alaluvussa 5.1 kuvaillulla länsimaisuuden vakuuttelulla voidaan tuottaa. Unkarin geopoliittiselle asemoinnille oli tutkimusaineiston perusteella merkityksellistä Naton ja Euroopan unionin itälaajentumisen yhteydessä havaittava lännen ja idän välinen vastakkainasettelu, missä länsimaisena pidettyihin arvoihin vetoaminen ja itäkonnotaatioiden häivyttäminen osoittautui tärkeäksi.

Järjestelmän rakentamisen ja länsimaisiin yhteisöihin pyrkimisen ohella Unkarin tavoitteena oli vahvan kansakuntaidentiteetin muodostaminen. Tutkimusaineiston perusteella Unkarin valtiorajan takana asuvien, unkarilaisia sukujuuria omaavien ihmisten unkarilaisuutta pyrittiin vahvistamaan lainsäädännöllisin keinoin. Vuoden 1989 jälkeen Unkarin rajojen ulkopuolella asui arviolta noin kaksi ja puoli miljoonaa unkarilaistaustaista henkilöä, joiden etujen valvontaa ja suojelua pidettiin Unkarin valtionhallinnossa keskeisenä kansallisen identiteetin rakentamisen keinona (Batory 2010, 32). Kansakuntapolitiikalla tuotettu unkarilaisuus kohdistui pääasiassa Romaniaan ja Slovakiaan, joissa asui määrällisesti eniten unkarilaistaustaista väestöä, ja näiden maiden hallitusten reagointi todisti asialla olevan poliittista merkitystä. Kansakuntapolitiikalla operointia voi tulkita osoituksena Unkarin toimijuudesta ja pyrkimyksenä oman edun maksimointiin valtakamppailutilanteessa.

Tutkimusaineisto osoitti sen, miten määrätietoisesti Unkarille pyrittiin rakentamaan keskieurooppalaisen toimijan roolia. Kylmän sodan jälkeen Unkarilla oli verrattain vähän resursseja olla toimija kansainvälisessä politiikassa. Sosialistisen järjestelmän ajan poikkeuksellisen vapauden seurauksena syntyneet markkinatalouden rakenteet paransivat Unkarin mainetta potentiaalisena yhteistyökumppanina, minkä lisäksi Euroopan yhteisö avusti poliittisen ja taloudellisen järjestelmän muutosprosessia rahoittamalla sitä ohjelmaperustaisesti. Euroopan yhteisön tuen ohella Unkari rakensi yhteistyötä Tšekkoslovakian ja Puolan kanssa elvyttäen Visegrád-toimintamallia. Visegrád-yhteistyön ydinajatus oli liittoutuminen yhteisten poliittisten agendojen toteuttamiseksi. Puolan, Tšekin ja Unkarin panostus Yhdysvaltain

suhteisiin ja poliittisen keskustelun avaaminen jäsenyyden mahdollisuudesta olivat merkityksellisiä Unkarin Nato-jäsenyyden toteutumiselle 90-luvun lopulla. Turvallisuuspoliittisen Nato-jäsenyyden ohella maat rakensivat Visegrád-yhteistyön puitteissa konkreettista infrastruktuuria alueellisen taloudellisen kehityksen turvaamiseksi, jonka lisäksi poliittiseen kieleen pyrittiin palauttamaan Keski-Euroopan käsite. Tämä useasti tutkimusaineistosta esiin noussut, pääministeri Orbánin ylläpitämä Keski-Euroopan käsitteen diskursiivinen muotoilu tukee Unkarin taloudellista ja poliittista etua, sillä alueen suhteellisen pienten maiden resurssien yhdistäminen auttaa selviytymään paremmin kansainvälisessä ympäristössä, ja keskieuropalaisena valtiona esiintyminen siirtää Unkarin vankemmin Eurooppaan ja samalla kauemmas itäisestä Euroopan periferiasta.

Unkarin geopoliittinen omakuva on muuttunut kylmän sodan jälkeen ja tutkimusaineiston perusteella muutosta tapahtui vuosituhanen vaihteessakin. Aiemmin muiden valtioiden tahtoon sopeutunut Unkari pyrki lisäämään geopoliittista resurssiaan pienvaltioteorioissa esitetyillä tavoilla (kts. Toje 2010; Mares 1988; Keohane 1969). Maineresurssien (Morgenthau 1993) hankkiminen on pienen ja matalan valtastatuksen omaavan valtion merkittävin resurssien lisäämisen keino. Unkari panosti maineresurssien hankintaan Yhdysvaltain suhteiden kautta: referenssinä maailman ainoan suurvallan luottamus oli paras mahdollinen. Unkarin asema pienehkönä, köyhänä ja poliittista järjestelmäänsä uudelleen rakentavana valtiona ei tarjonnut aluksi juuri muuta varteenotettavaa tukipilaria neuvottelutilanteisiin kuin diplomatian kautta hankittava luottamus ja hyvä maine. Nato-jäsenyyden seurauksena Unkarille tarjoutui mahdollisuus maineresurssiensa lisäämiseen Yhdysvaltojen julistettua sodan terrorismia vastaan. Tukemalla Yhdysvaltain hanketta, josta muun muassa Saksa ja Ranska kieltäytyivät, Unkari otti uuden askeleen kansainvälisenä toimijana osallistumalla sotilaalliseen hyökkäysoperaatioon. Pyrkimys liittoutua muiden lähialueen maiden kanssa Visegrád-, Nato- ja EU-yhteistyössä sekä hyvien suhteiden ylläpito Yhdysvaltain suuntaan osoittaa Unkarin käyttäytymisen vastavan pienen tai keskikokoisen valtion toimintaa (Mares 1988, 456), jolloin yhteisvoimin toimimalla avautuu mahdollisuus vaikuttaa agendaan. Valtastatuksen hienoiseen kohenemiseen viittaa liittoutumisen tuottama todellisten vaikutusmahdollisuuksien syntyminen. Valtastatuksen kasvusta kertoo myös Unkarin käyttäytyminen kansakuntapolitiikan toimeenpanossa, joka ilmeni pyrkimyksenä vaikuttaa naapurimaiden politiikkaan ja osoitti Unkarin pitävän valtastatustaan Slovakiaa tai Romaniaa korkeampana. Unkarin pyrkimys tulla tunnustetuksi länsimaisena toimijana sai vastauksen

Naton ja EU:n jäsenyytenä, suhteiden tiivistymisenä Yhdysvaltoihin ja Yhdysvaltain puolustusministerin sanallisesta tunnustuksesta osana ”uutta Eurooppaa” (*New Europe*). Samalla poliittinen Eurooppa otti askelen itään. EU:n julkisesti lausuma tunnustus Unkarille, Euroopan komission puheenjohtajan toivottaessa uudet jäsenmaat mukaan Euroopan unioniin tasavertaisina toimijoina, ei kuitenkaan mahtunut tutkimuksen aikarajauksen puitteisiin.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

- Horn, Gyula (1998): 322. ülésnap. Unkarin parlamentin pöytäkirja, 2.2.1998.
<https://www.parlament.hu/naplo35/332/3320009.htm>, haettu 20.3.2020.
- Madl, Ferenc (2000): United Nations General Assembly fifty-fifth session. 5th plenary meeting, 7.9.2000. New York. <https://undocs.org/en/A/55/PV.5>, haettu 20.3.2020.
- Madl, Ferenc (2002): Unkarin tasavallan presidentin Ferenc Mádlin puheenvuoro. Euroopan parlamentti, 22.10.2002. Strasbourg.
<https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20021022+ITEM-015+DOC+XML+V0//FI>, haettu 7.12.2019.
- Medgyessy, Peter (2003a): 46. ülésnap. Unkarin parlamentin pöytäkirja, 4.2.2003.
<https://www.parlament.hu/web/guest/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai>, haettu 20.3.2020.
- Medgyessy, Peter (2003b): Speech made to the Assembly. Euroopan neuvoston yleiskokous, 2.10.2003. Strasbourg. <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/Speeches/Speech-XML2HTML-EN.asp?SpeechID=145>, haettu 20.3.2020.
- Orbán, Viktor (1999a): Az ország állapotáról - Orbán Viktor miniszterelnök beszéde a Vigadóban 1999. február 4. Maan tilasta - pääministeri Viktor Orbánin puhe Vigadóssa 4.2.1999. <http://nol.hu/archivum/archiv-435735-244532>, haettu 26.3.2020.
- Orbán, Viktor (1999b): Speech by the Prime Minister of Hungary Viktor Orbán at the NAC Meeting NATO's Flag Raising Ceremony, 16.3.1999. Bryssel.
<https://www.nato.int/docu/speech/1999/s990316c.htm>, haettu 20.3.2020.
- Orbán, Viktor (2000a): Országértékelő beszéd a Vigadóban 2000. február 3. Maan tila -puhe Vigadóssa 3.2.2000. <http://nol.hu/archivum/archiv-435734-244531>, haettu 26.3.2020.
- Orbán, Viktor (2000b): 177. ülésnap. Unkarin parlamentin pöytäkirja, 30.11.2000.
<https://www.parlament.hu/orszaggyulesi-naplo-elozo-ciklusbeli-adatai>, haettu 20.3.2020.

Tutkimuskirjallisuus

- Ágh, Attila (2003): *Anticipatory and Adaptive Europeanization in Hungary*. Budapest: Hungarian Centre for Democracy Studies.
- Agnew, J. (2001): "How Many Europes?: The European Union, Eastward Enlargement and Uneven Development". *European Urban and Regional Studies*, 8(1):29–38.

- Agnew, John (2003): *Geopolitics: Re-visioning World Politics*. London; New York: Routledge.
- Aristoteles (2012): *Retoriikka*. Suom. Paavo Hohti, Päivi Myllykoski & Juha Sihvola. Helsinki: Gaudeamus.
- Art, Robert J- (1998): "Creating a Disaster: NATO's Open Door Policy". *Political Science Quarterly*, 113(3):383–403.
- Arvela, Ossi (2005): *Tšekin asemointi muuttuvassa Euroopassa – Keski-Euroopan sydäimestä itäblokin kautta Euroopan unioniin*. Valtio-opin pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Bailey, David & Lisa De Propriis (2004): "A Bridge Too Phare? EU Pre-Accession Aid and Capacity-Building in the Candidate Countries". *Journal of Common Market Studies* 42(1):77–98.
- Balogh, Máté Gergely (2018): "Killing the Canard: Saint Stephen's Crown, Nixon, Budapest, and the Hungarian Lobby". *Hungarian Journal of English and American Studies*, 24(1):165–189.
- Batory, Agnes (2010): "Kin-state identity in the European context: citizenship, nationalism and constitutionalism in Hungary". *Nations and Nationalism*, 16(1):31–48.
- Beyme, Klaus von (1996): *Transition to Democracy in Eastern Europe*. Basingstoke:Macmillan Press.
- Bozóki, András (2008): "Consolidation or Second Revolution? The Emergence of the New Right in Hungary". *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 24(2):191–231.
- Butler, Eamonn (2007): "Hungary and the European Union: The Political Implications of Societal Security Promotion". *Europe-Asia Studies*, 59(7):1115–1144.
- Buzan, Barry (1991): "New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century". *International Affairs*, 67(3):431–451.
- Dahl, Robert (1998): *On Democracy*. New Haven: Yale University Press.
- Dinan, Desmond (2014): *Europe Recast. A History of European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillian.
- Fawn, Rick (2013): "Visegrad: Fit for Purpose?". *Communist and Post-Communist Studies*, 46(3):339–349.
- Forsberg, Tuomas (2002): *Nato-kirja*. Helsinki: Ajatus.
- Glant, Tibor (2018): "Nixon, Ford, Kissinger, and the holy crown of Hungary in bilateral relations". *Hungarian Journal of English and American Studies*, 24(1):137–163.

- Hillen, John & Michael P. Noonan (1998): "The geopolitics of NATO enlargement". *Parameters*, 28(3):21–34.
- Harle, Vilho & Sami Moisio (2000): *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Harris, Erika (2007): "Moving Politics Beyond the State: The Hungarian Minority in Slovakia". *Perspectives*, (28):43–62.
- Huntington, Samuel P. (1991): *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. London: University of Oklahoma Press.
- Huntington, Samuel P. (2003 [1996]) *Kulttuurien kamppailu ja uusi maailmanjärjestys*. Suom. Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Terra cognita.
- Huttunen, Miia (2020): *Suitable for Western Audiences: UNESCO and the Self-fulfilling Prophecy of Cinematic Cultural Diplomacy*. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Jackson, Patrick T. (2006): *Civilizing the enemy: German reconstruction and the invention of the West*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Jouhki, Jukka & Henna-Riikka Pennanen (toim.) (2016): *Länsi: käsite, kertomus ja maailmankuva*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Jumppanen, Aapo (2009): *United with the United States. Georg Bush's Foreign Policy towards Europe 1989–1993*. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Keohane, Robert O. (1969): "Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics". *International Organization*, 23(2), 291–310.
- Kocsis, Károly (2006): "Spatial and temporal changes in the relationship between church and state in Hungary". *GeoJournal* 67(4):357–371.
- Korhonen, Pekka (2010): "Naming Europe with the East". Teoksessa Katalin Miklóssy ja Pekka Korhonen (toim.): *The East and the Idea of Europe*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 1–21.
- Kuus, Merje (2004): "Europe's eastern expansion and the reinscription of otherness in East-Central Europe". *Progress in Human Geography* 28(4): 427–489.
- Lakoff, George (1995): "Metaphor, morality, and politics, or, why conservatives have left liberals in the dust". *Social Research*, 62(2), 177.
- Lakoff, George & Mark Johnson (1980): "Conceptual Metaphor in Everyday Language." *The Journal of Philosophy*, 77(8), 453–486.

- Lane, David (2000): "The Transformation of State Socialism in Russia from 'Chaotic' Economy to State-led Cooperative Capitalism". Teoksessa Michael Dobry (toim.): *Democratic and Capitalist Transitions in Eastern Europe*. Dordrecht: Boston: Lontoo Kluwer Academic Publishers, 181–196.
- Lepistö, Päivi (2008): *Turkki Euroopan osana. Turkkilaisen geopolitiittisen argumentaation analyysiä*. Valtio-opin pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Linden, Ronald H. (2000): "Putting on their Sunday best: Romania, Hungary, and the puzzle of peace". *International Studies Quarterly*, 44(1):121-145.
- Nyysönen, Heino (1999): *The Presence of the Past in Politics: '1956' after 1956 in Hungary*. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Nyysönen, Heino (2003): "Johdanto: Itäinen Keski-Eurooppa EU-jäsenyyden kynnyksellä". Teoksessa Heino Nyysönen (toim.): *Itäinen Keski-Eurooppa vuonna 2004*. Helsinki: Aleksanteri-instituutti, 8–22.
- Nyysönen, Heino (2017): *Tasavallan loppu? Unkarin demokratian romahdus*. Jyväskylä: Atena.
- Mares, David R. (1988): "Middle Powers under Regional Hegemony: To Challenge or Acquiesce in Hegemonic Enforcement". *International Studies Quarterly*, 32(4):453–471.
- Marten, Kimberly (2017): "Reconsidering NATO expansion: a counterfactual analysis of Russia and the West in the 1990s". *European Journal of International Security*, 3(2):135–161.
- Michta, Andrew A. (2009): "NATO Enlargement post-1989: Successful Adaption or Decline?". *Contemporary European History*, 18(3):363–376.
- Miklóssy, Katalin (2003): "Unkari, rajojen avaaja". Teoksessa Heino Nyysönen (toim.): *Itäinen Keski-Eurooppa vuonna 2004*. Helsinki: Aleksanteri-instituutti, 51–81.
- Miklóssy, Katalin (2008): "Shadows of the Communist Past: The Consolidation Project of the Hungarian Left – Transitional Identity and the Demarcation of History". Teoksessa Aunesluoma, Juhana & Pauli Kettunen (toim.): *The Cold War and the Politics of History*. Helsinki: Edita, 61–79.
- Moisio, Sami (2001): "Synnystä häpeän kautta uudelleenpolitisoitumiseen: viisi näkökulmaa geopolitiikkaan". *Tieteessä tapahtuu*, 19(4):14–20.
- Moisio, Sami (2002): "EU Eligibility, Central Europe, and the Invention of Applicant State Narrative". *Geopolitics*, 7(3):89–116.
- Morgenthau, Hans J. (1993): *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. Boston: McGraw-Hill.

- Morlino, Leonardo (2000): "Constitutions and 'good democracy' in Eastern Europe". Teoksessa Michael Dobry (toim.): *Democratic and Capitalist Transitions in Eastern Europe*. Dordrecht: Boston: Lontoo Kluwer Academic Publishers, 145–177.
- Palonen, Kari (2008): "Kaksi politiikan käsitettä. Tulkinta historiasta ja nykytilanteesta". Teoksessa Korvela, Per-Erik ja Kia Lindroos (toim.): *Avauksia poliittiseen ajatteluun*. Helsinki; Jyväskylä: Minerva, 195–220.
- Palonen, Kari (2012): *Parlamentarismi retorisena politiikkana*. Tampere: Vastapaino.
- Palonen, Kari (2014): *Kootut Retoriikat: Esimerkkejä politiikan luennasta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Palonen, Emilia (2018): "Performing the nation: the Janus-faced populist foundations of illiberalism in Hungary". *Journal of Contemporary European Studies*, 26(3):308–321.
- Pastor, Peter (2016): "The American Reception and Settlement of Hungarian Refugees in 1956–1957." *Hungarian Cultural Studies*, 9:197–205.
- Ruonala, Marko & Heli Pietilä (2015): *EU-perusteos*. Helsinki: Ulkoasiainministeriö, Eurooppatiedotus.
- Said, Edward W. (2011[1978]): *Orientalismi*. Suom. Kati Pitkänen ja Joel Kuortti. Helsinki: Gaudeamus.
- Skinner, Quentin (2002): *Visions of Politics: Vol. 1, Regarding Method*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Skinner, Quentin (2003): *Kolmas vapauden käsite*. Suom. Sami Syrjämäki. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura.
- Spirova, Maria & Darlene Budd (2008): "The EU Accession Process and the Roma Minorities in New and Soon-to-be Member States". *Comparative European Politics*, 1(6):81–101.
- Teten, Ryan (2003): "Evolution of the Modern Rhetorical Presidency: Presidential Presentation and Development of the State of the Union Address". *Presidential Studies Quarterly*, 33(2):333–346.
- Timmer, Andrea (2013): "Working with 'Problem Populations': Participatory Interventions for the Roma in Hungary". *Human Organization*, (72)4:302–311.
- Toje, Asle (2011): "The European Union as a Small Power". *Journal of Common Market Studies*, 49(1):43–60.
- Tuomi, Osmo (1996): *Uusi geopolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus.

Törő, Csaba, Eamonn Butler & Károly Grüber (2014): “Visegrád: The Evolving Pattern of Coordination and Partnership After EU Enlargement”. *Europe-Asia Studies*, 66(3): 364–393.

Wivel, Anders (2016): “Living on the edge: Georgian foreign policy between the West and the rest”. *Third World Thematics: A TWQ Journal*, 1(1):92–109.

Wolchik, Sharon (2003): “Regional Governance and East Central Europe: The EU, NATO and Consolidation of Democracy”. *Japanese Journal of Political Science*, 4(2):278–292.

Zenderowski, Radoslaw & Dušan Janak (2018): “Does the Name Matter? Central Europe and Central-Eastern Europe in Different variations and Configurations. A Comparative Analysis of the Polish and Czech Discourses”. *Politeja*, 6(57):231–257.

Muut lähteet

BBC (2003): “Leaders’ statement on Iraq: Full text”, *BBC*, 30.1.2003.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2708877.stm>, luettu 29.5.2020.

Magyar Nemzet (2020): “Huszonkettedszer értékeli évét Orbán Viktor”, *Magyar Nemzet* 15.2.2020. <https://magyarnemzet.hu/belfold/huszonkettedszer-ertekel-evet-orban-viktor-7782707/>, luettu 30.3.2020.

Prodi, Romano (2003): “A common past, a future together”, 27.2.2003. Budapest.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_03_102, haettu 20.3.2020.

Prodi, Romano (2004): “Accession Day”, 1.5. 2004. Dublin.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_04_221, haettu 7.3.2021.

Rumsfeld, Donald (2003): ”Defence Secy comments on Europe, France, Germany”, *AP Archive*, YouTube 23.1.2003. <https://youtu.be/E0GnRJEPXn4>, haettu 16.10.2020.

Tiilikainen, Teppo (1997): “Nato-jäsenyyden kannattajille yllättävän...”, *Helsingin Sanomat*, 17.11.1997. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000003675811.html>, luettu 31.8.2020.

United Nations (2009): Millennium Declaration. Millennium Summit of the United Nations.
<https://www.un.org/en/development/devagenda/millennium.shtml>, luettu 18.4.2020.

Visegrád (2020): Visegrád declaration 1991.
<http://www.visegradgroup.eu/documents/visegrad-declarations/visegrad-declaration-110412>, luettu 11.4.2020.